

Gestaltningens påverkan på barns lek

-en jämförelsestudie av lek på två skolgårdar utifrån ett genusperspektiv

Mikaela Nordenberg

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Landskapsarkitektprogrammet
Examensarbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Alnarp 2012

Svensk titel: Gestaltningens påverkan på barns lek -en jämförelsestudie av lek på två skolgårdar utifrån ett genusperspektiv

Engelsk titel: The design's impact on children's play –a comparison study of play on two schoolyards based on a gender perspective

Författare: Mikaela Nordenberg, Landskapsarkitektprogrammet, Alnarp, 2012

Handledare: Maria Kylin, SLU, LTJ-fakulteten , område Landskapsarkitektur

Huvudexaminator: Märith Jansson, SLU, LTJ-fakulteten, område Landskapsutveckling

Biträdande examinator: Fredrika Mårtensson, SLU, LTJ-fakulteten, område Arbetsvetenskap, Ekonomi & Miljöpsykologi

Omfattning: 30hp

Nivå: A2E

Kurstitel: Examensarbete i landskapsarkitektur / Master Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0545

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Ämne: Landskapsarkitektur

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2012

Omslagbild: Skisser över Kungshögsskolan och Västra Skolan, av Mikaela Nordenberg

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: naturlika miljöer, formella miljöer, barn, genus, lek, skolgårdar

Keywords: nature-like environments, formal environments, children, gender, play, schoolyards

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur

Förord

”Ge barnen kärlek, mera kärlek och ännu mera kärlek, så kommer folkvettet av sig själv.”
-Astrid Lindgren

Jag vill tacka alla som på något sätt hjälpt mig att genomföra detta arbete. Ett stort tack till min handledare Maria Kylin som alltid ställt de rätta frågorna och gett många bra tips och råd på hur jag kunnat gå vidare med arbetet. Tack till familj och vänner för stöd och ett extra tack till Emma Cronholm, Yvonne Nordenberg, Hans Nordenberg, Pontus Vigur och Therese Bäcklund som har korrekturläst vid olika tillfällen. Jag vill också tacka Västra Skolan och Kungshögsskolan som låtit mig utföra studien på deras skolgårdar och ett extra tack till de pedagoger som har hjälpt till och svarat på frågor. Ett sista tack går till exjobbsfikagruppen för hjälp och framförallt stöd!

Till minne av farmor Aina som gick bort den 29 januari 2011.

Abstract

This Master Thesis in Landscape Architecture investigates how the children's play is influenced by the surrounding environment, based on a gender perspective. The work is based on a theory that nature-like environments promote gender-neutral play, compared to formal environments. Because children spend large amounts of time in school, a comparison study was made between two schoolyards, one with nature-like environments and one with a formal design. Focus has been on children in the age of seven to twelve years old. The goal of this thesis was to investigate if gender differences in children's play are influenced by the design of the physical environment. The research was meant to show possible differences between girls' and boys' play on a formal schoolyard and eventual differences between girls' and boys' play on a schoolyard with nature-like environments. The purpose was to get more knowledge, raise interest and create a debate about the subject.

A case study was done on each schoolyard and the results were then compared. Several methods were applied in the research. In the initial phase some of the teachers were interviewed. Both schoolyards were analyzed based on various variables like character, spatiality, variation, specified or unspecified functions, and plasticity. To be able to get a visual map of where the girls and boys were playing during the breaks, a method called behavior mapping was used. Note taking from observations of the children's play worked as a complement to the behavior maps. The research also included a literature study that supported the results from the case studies.

The formal schoolyard mainly consisted of hard materials such as asphalt, sand and play-equipment. There were many specified functions of what to do on the schoolyard and there were small or no possibilities to create places of your own. On the formal schoolyard the children played more intensive games, they were running, jumping ropes and wrestling in the sandbox. The girls tended to stay closer to the school building while the boys used the whole schoolyard.

The schoolyard with nature-like environments had large variations between different characters, spatiality, places and materials. The schoolyard had both formal and nature-like environments which both were popular among the children. There were many opportunities for the children to create places of their own and many different types of games, both intensive games and calmer playing. There were also opportunities for the children to be left alone. Both girls and boys played all over the schoolyard and often together in mixed groups.

The comparison study also showed large differences in size between the schoolyards which may have influenced the result. In this study nature-like environments tend to promote gender neutral play, compared to formal environments. It's difficult to say what in the physical environment that possibly could promote gender neutral play but I believe that it has to do with a large number of things, like unspecified functions, plasticity, variation and size among others.

Key words: nature-like environments, formal environments, children, gender, play, schoolyards

Sammanfattning

Det här arbetet handlar om hur barns lek påverkas av den omgivande miljön utifrån ett genusperspektiv. Arbetet utgick ifrån en teori om att naturlika miljöer främjar genusneutral lek, jämfört med formella miljöer. Eftersom barn spenderar en stor del av sin tid i skolan genomfördes en jämförelsestudie mellan två skolgårdar, en med inslag av naturlika miljöer och en som var formellt utformad. Fokus har legat på låg- och mellanstadiet. Målet med arbetet var att undersöka om genuskillnader i barns lek påverkas av den fysiska miljöns gestaltning. Undersökningen var menad att visa på eventuella skillnader i flickors och pojkars lek på en formell skolgård och eventuella skillnader i flickors och pojkars lek på en skolgård med naturlika miljöer. Syftet med uppsatsen var att skaffa mig mer kunskap, väcka intresse och skapa en diskussion kring ämnet.

Fallstudier utfördes på varje enskild skolgård och sedan jämfördes resultaten. För att genomföra undersökningen användes flera metoder. I den inledande fasen intervjuades pedagoger. Båda skolgårdar genomgick platsanalyser med fokus på karaktärer, rumslighet, variation och dynamik, specificerad eller ospecificerad funktion, och formbarhet. För att se var på gården flickor och pojkar uppehöll sig under rasten genomfördes aktivitetskartor. För att komplettera kartorna togs också anteckningar under observationer av lek. Undersökningen har också kompletterats av en litteraturstudie för att ge stöd till resultatet av jämförelsestudien.

Den formella skolgården bestod av främst hårda material så som asfalt, sand och lekredskap. Det fanns tydliga funktioner kring vad man skulle göra på skolgården och det fanns små eller inga möjligheter till att omforma gården eller skapa egna platser. På den formella skolgården lekte barnen fler högaktiva lekar, de sprang, hoppade hopprep och brottades i sandlådan. Flickorna tenderade att hålla sig närmare skolbyggnaden medan pojkarna rörde sig över hela skolgården.

Skolgården med inslag av naturlika miljöer hade stor variation av olika rumsligheter, karaktärer, platser och material. Det fanns både formella och naturlika miljöer som verkade favoriseras av barnen. I de naturlika miljöerna fanns många möjligheter för barnen att omforma gården och skapa egna platser. På skolgården fanns många olika typer av lekar, både högaktiva och lugna lekar, det fanns också möjligheter för barnen att vara ensamma. Både flickorna och pojkarna lekte över hela skolgården och ofta tillsammans i blandade grupper.

Undersökningen visade också på stora skillnader i storlek mellan skolgårdarna vilket kan ha påverkat resultatet. I denna studie tenderar naturlika miljöer att främja genusneutral lek, jämfört med formella miljöer. Det är svårt att säga vad det är i den fysiska miljön som skulle kunna främja genusneutral lek men jag tror att det har med många olika faktorer att göra, bl.a. ospecificerad funktion, formbarhet, variation och storlek.

Nyckelord: naturlika miljöer, formella miljöer, barn, genus, lek, skolgårdar

Innehåll

Förord	3	2.2 Naturlika och formella miljöer	18
Abstract	4	2.3 Leken	19
Sammanfattning	5	2.4 Flickor och Pojkar	22
 		2.5 Skolgården som lekmiljö	25
1. Inledning	8	 	
1.1 Bakgrund	9	3. Metod och material	27
1.2 Syfte och Mål	10	3.1 Platsanalys	27
1.3 Frågeställningar	11	3.2 Intervjuer	28
1.4 Avgränsningar	13	3.3 Aktivitetskartor	29
1.5 Metodbeskrivning	14	3.4 Observationer och anteckningar	30
1.6 Inledning litteraturstudie	15	3.5 Val av skolgårdar	31
2. Tidigare forskning	16		
2.1 Definition av naturlika och formella miljöer	17		

4. Undersökningen	33	5. Diskussion, Reflektion och slutsatser	61
4.1 Västra Skolan	33	5.1 Allmän diskussion	61
4.1.1 Beskrivning Västra Skolan	33	5.2 Metodreflektion	65
4.1.2 Intervjuer med pedagoger från Västra Skolan	34	5.3 Slutsatser	67
4.1.3 Platsanalyser Västra Skolan	36	5.4 Fortsatta studier	68
4.1.4 Aktivitetskartor Västra Skolan	39	5.5 Erfarenheter från arbetet och betydelse för min framtida yrkesroll	69
4.1.5 Observationer Västra Skolan	40		
4.1.6 Sammanfattning Västra Skolan	42		
4.2 Kungshögsskolan	43	Figurförteckning	70
4.2.1 Beskrivning Kungshögsskolan	43	Källor och litteratur	71
4.2.2 Intervjuer med pedagoger från Kungshögsskolan	44	Bilagor	73
4.2.3 Platsanalyser Kungshögsskolan	46		
4.2.4 Aktivitetskartor Kungshögsskolan	52		
4.2.5 Observationer Kungshögsskolan	54		
4.2.6 Sammanfattning Kungshögsskolan	56		
4.3 Jämförelse mellan skolorna	57		

1. Inledning

Det hela började hösten 2010 under kursen People and Environment på Alnarp. Kursen var uppdelad i olika temablock, varav ett av de sista blocken handlade om barn och deras omgivande miljö. I ett litet grupparbete jämfördes två förskolegårdar, en traditionell förskolegård och en uteförskola där barnens utemiljö bestod av en större park. Jämförelsen utgjordes av en mindre analys av utomhusmiljön och spontana intervjuer med pedagoger på plats. Vi frågade en av pedagogerna på uteförskolan vad hon tyckte var den största skillnaden mellan en uteförskola och en traditionell förskola. Hon svarade att den största skillnaden hon hade observerat var att flickor och pojkar lekte fler samma slags lekar på uteförskolan. Hon menade att på en traditionell förskola skilde flickor och pojkar ofta på sig och lekte lekar som var stereotypa för deras kön/genus men på uteförskolan lekte alla barnen samma lekar. Att barnens omgivande miljö skulle kunna reducera sociala könsskillnader var någonting helt nytt som jag inte kunde sluta tänka på. Kunde det vara så att miljön vid formella lekplatser bidrog till att förstärka könsrollerna hos barn? Efter att ha läst en del litteratur inom ämnet ville jag testa en teori om att en naturlig miljö främjar genusneutral lek. Jag bestämde mig relativt snabbt för att göra en jämförelsestudie av två skolgårdar och använda mig av olika observationsmetoder. Jag ville se med mina egna ögon om det fanns ett samband mellan den omgivande miljön och barns lek utifrån ett genusperspektiv.

1.1 Bakgrund

Forskning har visat att de utomhusmiljöer som barn vistas och leker i har betydelse för deras motoriska, sociala och kreativa utveckling (Fjørtoft & Sageie, 2000; Grahn et al., 1997; Hangaard Rasmussen, 1993). Numera spenderar svenska barn ca 30-50 timmar i veckan i skola och på fritids, vilket utgör en väldigt stor del av deras vakna tid. Rasten på skolgården utgör en frizon, deras tid på dagen då de kan leka och göra det de själva vill. Denna tid ska fungera som en återhämtning av energi för att de ska kunna koncentrera sig och lära sig bättre på lektionerna. Förr delade barnen miljö med de vuxna men nu har vi skapat särskilda barnmiljöer avskilda från de vuxna och deras arbeten (Norén-Björn, 1977). Få föräldrar vågar släppa sina barn fria utan uppsikt vilket begränsar barnens tillgång till utomhusmiljöer (Samborski, 2010). För många yngre barn utgör skolgården i stort sett den enda utomhusmiljön de vistas i på vardagarna (ibid).

Ofta sägs det att barn leker oavsett vilken miljö de hamnar i, men hur och vad de leker är starkt förankrat i vilka möjligheter som finns på platsen. Vissa lekar är helt beroende av platsen, om inte platsen finns kommer inte leken att uppstå (Grahn et al., 1997; Johansson & Softic, 2009; Lindholm, 1995). Eftersom det är vuxna som skapar lekmiljöer åt barn är det viktigt att försöka förstå och ta reda på vad de behöver och vill ha för platser. Ofta byggs skolgårdar och lekplatser efter de lekar och sysselsättningar som vuxna tycker att barnen ska hålla på med.

På formella (se förklaring av begreppet formell s.17) skolgårdar finns oftast en mängd lekredskap som har väldigt tydliga funktioner för vad de ska användas till, det kan vara att klättra, gunga eller spela fotboll.

Tidigare forskning har visat att flickor och pojkar föredrar olika lekar, lekredskap och platser (Jones, 1999; Karsten; 2003; Kylin, 2003; Mårtensson et al., 2011; Samborski, 2010; Thorne, 1993). Kan skillnaderna i lek bero på den tydliga funktionsindelningen av platser eller är det bara så att flickor och pojkar generellt favoriserar olika platser och aktiviteter? Ämnet är högst aktuellt och Malmö Stad (2011) har nyligen gjort undersökningar som visar tendenser till att lek i naturlika miljöer (se förklaring av begreppet naturlika miljöer s.17) reducerar könsroller hos barn.

Det finns mycket forskning kring barns könsroller, men barns könsroller i relation till deras lekmiljö utomhus är ett nytt och högst aktuellt ämne.

1.2 Syfte och mål

Forskning har visat att flickor och pojkars lek skiljer sig i vissa avseenden (Jones, 1999; Karsten, 2003; Kylin, 2003; Mårtensson et al., 2011; Samborski, 2010; Thorne, 1993). Mitt mål med examensarbetet är att undersöka om genuskillnader i barns lek påverkas av den fysiska miljöns gestaltning. Detta vill jag undersöka genom att studera eventuella skillnader mellan flickors och pojkars lek på en skolgård med naturlika miljöer och på en traditionell skolgård utan naturlika miljöer. Jag vill också försöka fånga och beskriva vad det är i den fysiska miljön som eventuellt gynnar genusneutral lek. Eftersom tiden för studien är för kort för att kunna dra några större generella slutsatser och att det finns så många andra påverkande faktorer som spelar in förväntar jag mig inte att hitta några tydliga svar. Syftet är därtill att skaffa mig mer kunskap, väcka intresse och skapa en diskussion kring ämnet.

Sammanfattning av uppsatsens syfte och mål:

- Studera eventuella skillnader mellan flickors och pojkars lek på en skolgård med naturlika miljöer och på en traditionell skolgård utan naturlika miljöer, som här efter konsekvent kommer att kallas för ”formell” skolgård. (Begreppen ”naturlik” och ”formell” miljö kommer att förklaras och diskuteras längre fram på s.17).
- Fånga och beskriva vad det är i den fysiska miljön som eventuellt gynnar genusneutral lek.
- Skaffa fördjupad kunskap inom ämnet.
- Väcka intresse och skapa diskussion kring ämnet.

Målgruppen för studien är; landskapsarkitekter, studenter inom landskapsarkitektur och miljöpsykologi, politiker, kommuner och övriga intresserade.

1.3 Frågeställningar

Utifrån syfte och mål har följande frågeställning formulerats:

- Skiljer sig pojkars och flickors lek på en naturlig skolgård respektive en formell skolgård?

För att få svar på frågeställningen kommer en jämförelse av lek att göras mellan flickor och pojkar på en skolgård med inslag av naturlig miljö (se blå markering, A) och mellan flickor och pojkar på en formell skolgård (se röd markering, B). Förhoppningsvis kommer också diskussioner kunna hållas om eventuella skillnader mellan flickors lek på en skolgård med inslag av naturlika miljöer och flickors lek på en formell skolgård (se gul markering, C), samt eventuella skillnader mellan pojkars lek på en skolgård med inslag av naturlika miljöer och pojkars lek på en formell skolgård (se orange markering, D). En övergripande jämförelse mellan barns lek på en skolgård med inslag av naturlika miljöer (se grönt fält) och barns lek på en formell skolgård (se grått fält) kommer att inleda studien.

Sammanfattning av det som kommer att undersökas:

- Grönt fält: Barns lek på en skolgård med inslag av naturlig miljö.
- Grått fält: Barns lek på en formell skolgård.
- A: Eventuella skillnader mellan pojkars och flickors lek på en skolgård med inslag av naturlig miljö.
- B: Eventuella skillnader mellan pojkars och flickors lek på en formell skolgård.

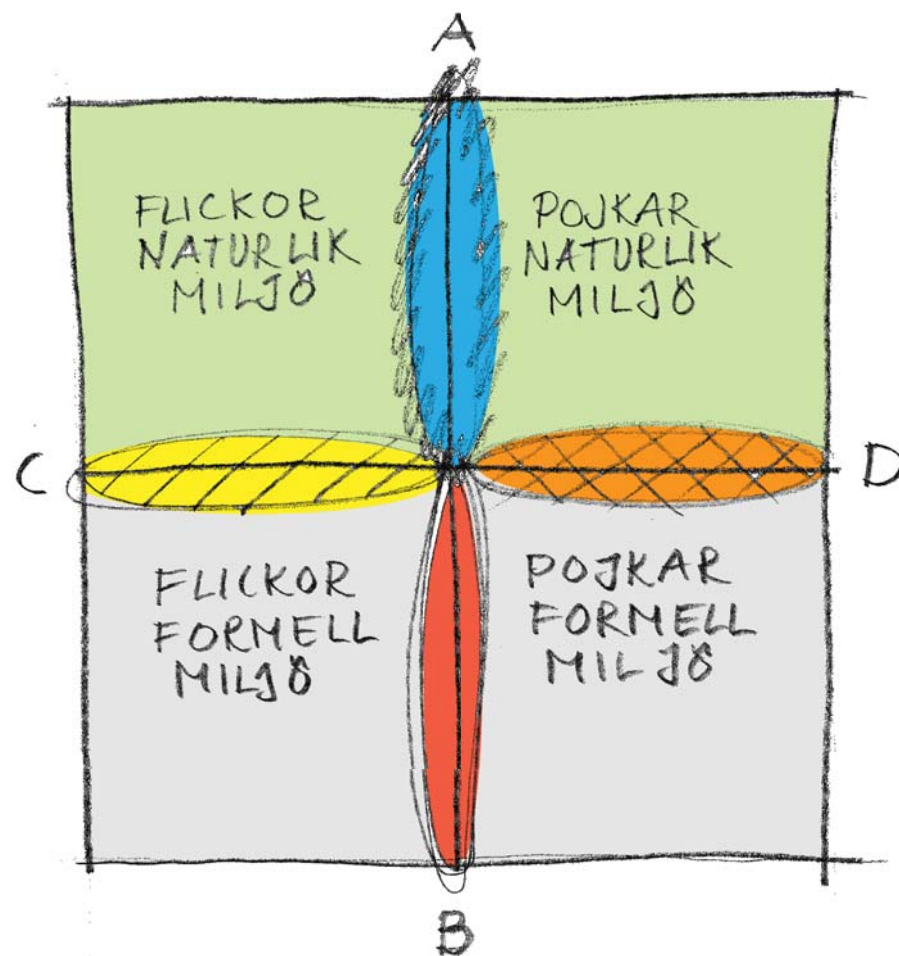

Fig 1. Förtydligande skiss av problemformulering.

Sammanfattning av det som förhoppningsvis kommer att kunna diskuteras kring:

- C: Eventuella skillnader mellan flickors lek på en formell skolgård och flickors lek på en skolgård med inslag av naturlig miljö.
- D: Eventuella skillnader mellan pojkars lek på en formell skolgård och pojkars lek på en skolgård med inslag av naturlig miljö.

Den problemrymd som råder kring ämnet är att det finns fler påverkande faktorer som spelar en stor roll för resultatet. Påverkande faktorer kan troligtvis vara; vuxna så som föräldrar och lärare, inomhusmiljö, hemmiljö m.m. Att barnen är enskilda individer och kommer från familjer med olika socioekonomiska bakgrunder kan också påverka resultatet. Övriga betingelser som väder och årstid spelar också in. Fokus kommer att ligga på frågeställningarna, men det är viktigt att vara medveten om de påverkande faktorerna som hamnar utanför detta arbete.

1.4 Avgränsningar

Studien avgränsar sig till att undersöka relationen mellan den fysiska miljön och barns lek. Undersökningen avgränsas till två låg- och mellanstadieskolor i Malmö, varav den ena har en formell skolgård och den andra har inslag av naturlika miljöer. Om intressanta händelser observeras på skolgårdarna som rör yngre eller äldre barn kommer detta att antecknas men inte ges större utrymme i uppsatsen. Lärarnas egna reflektioner kring skillnader på pojkar och flickor på skolgården är intressant information men inte en stor del av detta arbete eftersom jag främst ville se själv hur barnen använde gården. Jag har valt att inte fotografera skolgårdarna för att skydda barnen, eftersom detta arbete kommer att publiceras på internet. Istället har jag gjort skisser på olika platser. En stor avgränsning är tiden jag har fått på mig att genomföra arbetet som ska motsvara 30hp, ca 800 timmars arbete. Med den tid som finns till förfogande kommer inga större generella slutsatser kunna dras, studien kommer eventuellt visa på tendenser till slutsatser.

Studien avgränsas till:

- Vad? –En jämförelsestudie av barns lek.
- Var? – I naturlika och formella miljöer som i detta arbete kommer att infinna sig på två skolgårdar i Malmö. Att det blev just skolgården är för att barn leker där dagligen.
- När? – Rasten, det är den tiden då barnen oftast befinner sig ute på skolgården.
- Vilka? – låg- och mellanstadielärover, min tanke är att det ska finnas tydligare könsskillnader hos dessa elever än hos förskoleelever.
- Hur? – Intervjuer, platsanalyser, aktivitetskartor, anteckningar av observationer och skisser.
- Tid? – 30hp, arbetet fördelas mellan augusti 2011-maj 2012.

1.5 Metodbeskrivning

Målet med studien har varit att undersöka om genusskillnader i barns lek påverkas av den fysiska miljöns gestaltning och att försöka fånga och beskriva vad det är i den fysiska miljön som eventuellt främjar genusneutral lek. Studien har baserats på frågeställningen;

•*Skiljer sig pojkars och flickors lek på en naturlig skolgård respektive en formell skolgård?*

Arbetet är upplagt som en jämförelsestudie mellan två skolgårdar varav den ena är en formell skolgård och den andra har inslag av naturlika miljöer. Arbetet lades upp på så sätt att enskilda fallstudier gjordes på respektive skolgård och därefter har resultatet jämförts mellan dem. Eftersom uppsatsämnet har en stor problemrymd med många påverkande faktorer kommer flera olika metoder implementeras. Genom att använda flera metoder ringas problemet in från olika håll och kommer därför förhoppningsvis ge fördjupad förståelse.

För att inhämta empiriskt material har följande metoder tillämpats:

- Litteraturstudier
- Intervjuer med pedagoger
- Platsanalyser
- Aktivitetskartor
- Observationer och anteckningar*

Platsanalysen kommer att baseras på vad som kommer fram ur litteraturstudien och beskrivs efter litteraturstudien (se kap. 3.1, s.27). Vidare beskrivs övriga metoder mer utförligt i kap. 3, s.27.

1.6 Inledning litteraturstudie

Sökandet efter litteratur underlättades mycket av några inledande tips från min handledare. Den litteraturen ledde sedan vidare till ny litteratur genom källförteckningen och valde ut det som verkade intressant. Sökning efter litteratur på Internet utgick från sökord som; barn, utemiljöer, genusperspektiv m.m. och det ledde oftast till tidigare examensarbeten. Majoriteten av använd litteratur har funnits genom SLU bibliotekets sökservrar, exempelvis fanns mycket litteratur i olika e-tidskrifter eller på Google Scholar. Större delen av inläst litteratur utgjordes av rapporter, publikationer, uppsatser och avhandlingar, delar av eller hela böcker har också ingått i inläsningen

Utifrån litteraturen valdes metoder som utvecklades och anpassades till att passa studien. Litteraturen har använts för att få en uppfattning om vad man tidigare har undersökt och kommit fram till men också för att se om det fanns undersökningar som sa emot varandra och om så var fallet också försöka se vad det kunde bero på. Det var viktigt att få en inblick i de närliggande ämnen som hamnar utanför landskapsarkitektens alldagliga ämnesområden för att vidare uppnå en djupare förståelse för platsen och vad den tillför leken och dess deltagare.

Litteraturen har gett teoretiska utgångspunkter som fungerat som en stadig grund för att kunna hantera detta komplexa ämne. Med så många olika påverkande faktorer och den tidsram som funnits kommer studien inte att resultera i mer än antydningar till hur det skulle kunna vara. Det går inte att dra några större generella slutsatser utifrån en så liten studie och därför har den teoretiska biten varit viktig att luta sig mot för att kunna diskutera resultatet av denna studie.

2. Tidigare forskning

För att kunna ta mig an detta arbete måste först några begrepp definieras, naturlig miljö och formell miljö, vilket inte är enkelt då många brottas med just dessa begrepp. Alla har förmodligen sin egen uppfattning om vad som menas med naturlig och formell och dessa tolkningar kan variera stort. Natur kan definieras som någonting som är helt oberoende av människans aktivitet (Andersson, 2009). Problemet blir då att det inte längre finns något kvar som kan kallas för natur eftersom människan har i stort sett påverkat all vår omgivande miljö på något sätt (ibid). Det finns inte längre något som lever upp till de kraven att vara natur (ibid). Därför menar en del att en viss mänsklig påverkan kan inbegripas med begreppet natur (ibid).

Inslag av natur kan för många vuxna innebära innergårdar och formella lekplatser som egentligen utesluter det naturlika (Olwig, 1989). Vuxna vill ha det ordnat och städat och därför städar vi ofta bort material med potential för barnens kreativa processer (ibid). Olwig (1989) hävdar att natur inte kan bli inplanerat i planen, natur är oplanerad, okonstruerad eller en övergiven yta som tillåter eget platsskapande och utforskande. Barn sliter ofta på miljön och ur vissa perspektiv ”förstör” miljön (Lindholm, 1995). Många barn har därför fått lära sig att det inte är tillåtet att leka i formella planteringar och detta kan ha betydelse för hur de leker och använder den formella vegetationen (ibid). Formella planteringar ger ofta ett tyst budskap av att se men inte röra (ibid).

2.1 Definition av naturlika och formella miljöer

Det finns många tolkningar av dessa begrepp men jag har valt att använda Ingemanssons (2011) definition av naturligt och naturlika miljöer. Hon menar att en naturlig miljö är en miljö där man har försökt att efterlikna naturens eget växtsystem med flera växtskikt i olika höjder eller nivåer, ex buskskikt, markskikt m.m (ibid). Topografi och rumsbildningar är vanliga inslag i naturlika miljöer och när en ny naturlig miljö skapas är det essentiellt med ståndortsanpassning och att vegetationen har ett dynamiskt växtsätt och sköts därefter (ibid).

Exempel på gemensamma egenskaper för platser som omtalas som natur:

- Marken är inte hårdgjord.
- Växtligheten är i hög grad friväxande.
- Där finns växtlighet av olika åldrar.
- Brukarna har observerat djurliv.

(Ingemansson, 2011, s.22; Lindholm 1995, IV-s.28)

En formell miljö däremot är beroende av människans återkommande skötsel och aktivitet för att kunna existera (Ingemansson, 2011).

Det är vanligt med formella miljöer i städer där växter används som inramning eller utsmyckning, exempelvis solitärträd, klippta häckar och perennplanteringar (ibid). Det visuella är det viktigaste och man formar vegetationen mot önskvärt utseende (ibid).

2.2 Naturlika och formella miljöer

Allmänheten kan generellt sett skilja på naturlika och formella gröna miljöer (Özgüner & Kendle, 2006). De ser både liknande och olika fördelar med de båda typerna av gröna miljöer (ibid). Allmänheten anser i stort sett att en naturlig miljö ger en större frihetskänsla och de finner det lättare att socialisera i dessa miljöer (ibid). Formella gröna miljöer ger en trygghetskänsla och verkar lugnande och avstressande (ibid). En del ser båda typer av miljöer som naturlika, speciellt i kontrast till urbana miljöer (ibid). De flesta föredrar naturlika miljöer men vill också att det ska kännas rent, städlat och omhändertaget (ibid). Båda typer av gröna miljöer är eftertraktade i urbana områden (ibid).

Vistelser i naturlika miljöer

Barns vistelse i naturlika miljöer har många positiva effekter så som ökad uppfinningsriktighet, koncentration och kreativitet, utveckling av motorik och sänkta stressnivåer m.m (Fjortoft & Sageie, 2000; Grahn et al., 1997). Cobb (1959) menar att det är naturens plasticitet och formbarhet som hjälper barnen att utvecklas. Emellertid kan även en naturlig miljö vara enformig vilket inte borde leda till samma stimulans hos barnet som i en mer varierad naturlig miljö (Grahn et al., 1997).

Stress kan dämpa barnens utveckling, men stress kan i sig dämpas genom vistelser i naturlika miljöer. Stress kan också dämpas genom att barnen har möjlighet till att vara ensamma ibland så att de kan hämta ny kraft till att leka (Grahn et al, 1997).

Kreativitet

Kreativitet är inte något som utvecklas i vuxen ålder utan måste ta form redan som barn och med dagens utveckling kommer vi förmodligen behöva allt fler kreativa människor i framtiden (Grahn et al, 1997).

Barns kreativitet främjas av naturmaterial eftersom barnen inte blir låsta av dess utseende och bestämda funktion (Johansson & Softic, 2009). I naturlika miljöer hämtar barnen kreativitet från dem själva istället för från bestämda funktioner (ibid).

Nicholson (1972) menar att det inte finns något bevis för att vissa barn är födda med kreativitet och uppfinningsriktighet. Det finns heller inget bevis för att barn inte är födda med det (ibid). (Det finns dock undantag för specialfall av mentalt handikapp (ibid).) Det finns emellertid bevis på att alla barn tycker om att interagera med variabler, så som olika material och former (ibid). I en miljö, vilken som helst, är graden av kreativitet, uppfinningsriktighet och möjligheter till upptäckande proportionellt kopplat till antalet variabler som finns på platsen (ibid). De flesta miljöer som inte fungerar saknar löst material eller interaktiva variabler (ibid).

Aktivitet i naturlika och formella miljöer

Forskning har visat att barn generellt rör på sig lika mycket på skolgårdar med inslag av naturlika miljöer som på formella skolgårdar (Mårtensson et al., 2011). Barn på skolor med inslag av naturlika miljöer tenderar dock att ha större variation mellan lågaktiv och högaktiv rörelse på gården (ibid). De lågaktiva aktiviteterna är ofta kopplade till vegetationen (ibid) medan de högaktiva aktiviteterna ofta är kopplade till öppna platser med hårda markmaterial (Cosco et al, 2010). Det har också visat sig att skolgårdar med inslag av naturlika miljöer ökar mängden olika typer av aktiviteter men att dessa inte alltid behöver ske i de naturlika områdena, aktiviteterna tar även i större utsträckning plats på de formella ytorna (Lindholm, 1995). Lindholm (1995) menar att de naturlika miljöerna kan inspirera barnen till nya lekar som också utspelar sig på de formella ytorna.

Miljön bestämmer hur länge leken kan pågå

När barnen kan välja mellan naturlika grönytor och formella grönytor väljer de i större utsträckning de naturlika grönyterna (Lindholm, 1995). Vidare väljer barn ofta platser som inte är iordningställda av vuxna (ibid). I naturlika miljöer kan lekprojekt hålla på under dagar eller veckor (ibid). Kojor, snöhus och andra spår av lekar kan också få stå kvar och vidareutvecklas senare (ibid). Alltså ger naturlika miljöer bättre förutsättningar för längre pågående lekar (ibid).

Naturlika miljöer skapar möjligheter för lek

Skogsdungen är ett exempel på en naturlig miljö som innehåller material som kan bli nästan vad som helst i barnens lek (Lindholm, 1995). Det som gör skogsdungen till ett bra exempel på en naturlig miljö är kombinationen mellan att ha flera olika rum, den är dynamisk och föränderlig i sig själv, funktionellt ospecificerad och högst formbar (ibid). Allt detta utgör stora möjligheter till fantasilek som faktiskt oftare tycks uppstå i samband med vegetation och framförallt i de naturlika miljöerna (ibid). Många barn väljer de naturlika miljöerna när de vill vara ensamma (ibid). Naturlika miljöer lockar också till byggande av kojor på grund av flera faktorer, så som vegetation i flera lager och variationer mellan slutet och öppet som skapar gömställen (Kylin, 2003). Genom att ha tillgång till en koja kan barnen skapa hemliga platser där de kan få vara ensamma eller dela med kompisar (ibid).

En naturlig miljö har kvalitéer som möter barnens behov för en varierad och stimulerande lekmiljö där miljöns struktur och komposition främjar flera olika lekar (Fjortoft & Sageie, 2000). Olika typer av vegetation triggat igång olika typer av lek (ibid).

2.3 Leken

Leken formas av den omgivande miljön

Det sägs ofta att barn leker oavsett vilken miljö de befinner sig i. Detta är en av anledningarna till varför barns utomhusmiljöer inte prioriteras (Grahn et al., 1997). Samborski (2010) menar att det är svårt att mäta fördelarna med lekupplevelser i naturlika miljöer, vilket också kan vara ett av skälen till varför barns utomhusmiljöer inte prioriteras. En del lekar är dock helt beroende av platsen och för att dessa lekar ska kunna existera måste platsen finnas till (Lindholm, 1995). Vissa lekar verkar vara så pass viktiga för barnen att även om den ultimata miljön för leken inte existerar så kommer leken att ta plats ändå, t.ex. att leka häst sker ofta helst i skog eller i annan naturlig miljö men finns ingen sådan miljö kan leken uppstå på annan plats (ibid). Det ska tilläggas att barn på skolgårdar med inslag av naturlika miljöer har visat sig mer uppfinningsrika i deras lekar och i val av platser för var lekarna ska ske (ibid). Klättra är också en viktig lek och sker oavsett om det finns träd eller klätterställning (ibid), eller som observerats i detta arbete även på lyktstolpar. Träd kan dock skapa en djupare relation till barnet där trädet får ett tilldelat namn, såsom klätterträdet eller stora eken (ibid). Klättra i träd är generellt också en större utmaning än att klättra i en klätterställning, man måste hela tiden samordna och anpassa rörelser, balans och motorik samtidigt som alla fem sinnen stimuleras (Norén-Björn, 1977).

Mårtensson (2004) menar att lekens dynamik utgörs av relationen mellan barnet, den fysiska miljön och den sociala situationen. Också Lindholm (1995) menar att leken formas efter platsen men även att platsen formas efter leken. Alltså styr den omgivande miljön vad för slags lekar som kommer att utspela sig på platsen, även om det kan vara svårt att i förväg se vilka lekar utformningen kommer att främja.

Leken är en del av barnets utveckling

Leken behöver inte ha något speciellt mål, att leka är något barn gör för skojs skull (Lindholm, 1995). I leken bearbetar barnen händelser och saker de hört eller sett och tar in samhällets värderingar (Norén-Björn, 1977; Johansson & Softic, 2009). Leken är en del av utforskandet och upptäckandet av barnets omgivande och inre värld (Grahn et al., 1997). Hangaard Rasmussen (1993) menar att leken är ett högt prioriterat område inom barnpsykologin och att leken är betydelsefull då den påverkar utvecklingen av barnets, i stort sett, alla sidor; identiteten, motoriken, kreativiteten, de sociala erfarenheterna, intelligensen m.m. Eftersom leken påverkar barnets utveckling på så många olika plan kommer det troligtvis att påverka hur barnet sedan utvecklas till en vuxen individ.

Bra och dålig lek

Ofta uppmuntrar de vuxna att barn leker vissa typer av lekar som anses vara bättre än andra (Hangaard Rasmussen, 1993). Till exempel uppmuntras barnen ofta till lugnare och tystare lekar hellre än högljudda och vilda lekar men Hangaard Rasmussen (1993) anser att istället för att dela in efter bra och dålig lek kan man istället diskutera dynamiken mellan ordning och kaos som är varandras motpoler men är båda alltid en större eller mindre del av leken. Hangaard Rasmussen (1993) förklarar så här:

”Leken är emellertid ett fenomen som inte kan förstås med hjälp av moraliska värderingar. Leken inbegriper alla sidor av livet. Leken kan skapa den vackraste ordning när de lekande ger sig hän och den kan skapa hänryckning, ibland vanvett, tråkighet, dumdristighet, lycka och olycka, makt och maktlöshet. Den kan försiggå i djupaste tystnad eller åtföljas av skrik och förvirring som mest av allt liknar kaos”(Hangaard Rasmussen, 1993, s.15).

Introduktion till lek

Det finns både lekar som är helt fria från vuxnas inblandning och lekar där vuxnas inblandning behövs för att leken ska starta (Malmö stad, 2011). Yngre barn kan behöva hjälp med att lära sig nya lekar, ibland av en vuxen och ibland av lekutrustning med tydliga funktioner (ibid). Det händer att vuxna missar att introducera barn i vissa lekar på grund av traditionella tankesätt, till exempel som att en pojke inte brukar vilja leka bageri och därför missar den vuxne att introducera pojken i denna lek (ibid).

2.4 Flickor och Pojkar

Det finns en hel del forskning om genuskillnader hos barn, men genuskillnader hos barn i relation till deras lek i utomhusmiljöer är ett relativt nytt ämne. Under tiden detta arbete publicerades flera nya rapporter inom just detta ämne.

Kön och genus

Kön är en högst synlig del av individen, antingen är man kvinna eller man och detta är den första indelningen människor gör eftersom andra faktorer som etnicitet, religion och social klass tenderar att vara mer mångtydigt och komplext (Thorne, 1993). Genus å andra sidan handlar om det socialt konstruerade könet och att vi förväntar oss att kvinnor och män ska bete sig på ett speciellt sätt på grund av sitt kön (ibid). Barn snappar upp könstereotyper från böcker, sånger, tv-program m.m., föräldrar klär dem i könsstereotypa kläder, ger dem olika namn beroende på kön och förväntar sig att de ska agera könsstereotypiskt (ibid). Thorne (1993) menar att allt eftersom barnen blir äldre verkar pojkar och flickor dela upp sig alltmer utifrån genus och toppen för genusseparation utgörs under de tidiga tonåren. Barnen själva delar upp/separerar generellt först utifrån kön, sedan etnicitet osv. och när barnen får välja lekkamrater själva uppstår det oftast enkönade grupper (ibid). Pojkar och flickor i samma ålder som leker tillsammans kan lätt misstolkas som kärleksrelationer, vilket gör att många barn undviker det andra könet på skolgården på grund av risken för att bli retad (ibid). Närvarande lärare gör att det blir lättare för barnen att blanda pojkar och flickor, då fokus hamnar på läraren och risken att bli retad minskar (ibid). Blandade lekgrupper är vanligare utanför skolan, både vad gäller kön och ålder (ibid).

Genus, skola och gruppdynamik

Thorne (1993) menar att vi behandlar och behandlas olika utifrån vårt kön ända från det att vi föds. Pedagoger är inget undantag, de ger generellt mer tid till pojkarna i klassrummet (ibid). Ofta får pojkar också mer uppmärksamhet på rasterna utomhus (Malmö stad, 2011). Pedagoger är dock väldigt bra på att skapa blandade grupper med både flickor och pojkar (Thorne, 1993) Pedagoger kan bland annat etablera regler som främjar integration, mellan flickor och pojkar (ibid). Gruppdynamiken hos barn kan variera mycket beroende på lekens kvalitet och utsträckning, t.ex. en lek som går ut på att tjejerna jagar killarna tenderar att ytterligare separera utifrån genus eftersom de har olika roller i leken beroende på vilket kön de har (ibid).

Gränsöverskridanden av stereotypa könsroller

Samhället uppmuntrar generellt fler flickor som utmanar de stereotypa könsrollerna än pojkar som utmanar könsrollerna (Karsten, 2003). Stereotypa egenskaper hos pojkar ses allmänt som mer positivt än stereotypa egenskaper hos flickor (ibid). Det är därför generellt svårare för pojkar att leka stereotypiska ”tjejlekar” än för flickor att leka stereotypiska ”killekar” (ibid). Pedagoger uppmuntrar generellt inte gränsöverskridanden utan barn tar oftare egna initiativ till detta (Kjellberg, 2010). De egenskaper som framstår som nödvändiga för att lyckas i sitt gränsöverskridande pekar på problemlösningsförmåga, påhittighet och fantasifullhet (ibid), vilket är samma egenskaper som tycks utvecklas och främjas hos barn genom att vistas i naturliga miljöer (Grahm et al, 1997).

Den omgivande miljön och skapandet av könsroller

Tidigare forskning har visat att barns lek är mer uppdelad och genusstyrd inomhus än utomhus. Detta kan bero på att det ofta finns olika rum för olika lekar/leksaker och övergången mellan dessa rum ter sig inte lika naturlig som utomhus (Johansson & Softic, 2009). En del menar att naturlika miljöer främjar genusneutrala lekar eftersom de naturlika miljöerna inte har någon genusuppdelning i sig utan måste tolkas fritt av barnen själva (ibid). Malmö Stad (2011) menar att en aktivitet som utforskande av naturlika miljöer faktiskt tenderar att jämna ut invanda könsmonster. Andra menar att naturen också kan vara en plats som i samband med sociala och kulturella sammanhang skapar uppdelning av genus (Stordal, 2009). Detta har skett tidigare i historien genom aktiviteter såsom jakt och fiske som har varit starkt förknippat med män. Detta håller dock på att förändras när nu allt fler kvinnor inträder dessa historiskt sett maskulina territorier (ibid).

Den naturliga barndomen på landsbygden

Det finns en romantisering av barndomen på landsbygden, landsbygden där landsbygdsmiljön ses som något väldigt naturligt där barnen kan leka fritt (Jones, 1999). Även här kan man ändå se tydliga genuskonstruktioner, som att landsbygdspojkar förväntas att bete sig på ett stereotypiskt maskulint sätt (ibid). Landsbygdsflickor har lättare för att kliva över den osynliga gränsen och leva ut maskulina karaktärsdrag men för att göra detta måste de först ta på sig rollen som pojkflicka (ibid). Jones (1999) menar därför att med tanke på hur barn leker på landsbygden så skulle den naturliga könsrollen hos barn vara manlig, men sen kan man fråga sig hur naturlig landsbygdsmiljön egentligen är och om barnen verkligen får leka fritt som de vill (ibid).

Skillnader i val av lek

Tidigare forskning har påvisat skillnader mellan flickors och pojkars val av lekar och platser att leka på. Majoriteten av läst litteratur i detta arbete visar på liknande resultat, men det ska också tilläggas att det alltid finns undantag som går utanför normen. På offentliga lekplatser tycks flickorna favorisera de fasta lekutrustningarna, såsom klätterställningar och gungor, medan pojkarna föredrar bollplanen (Karsten, 2003). Karsten (2003) har observerat att det generellt finns färre flickor än pojkar på offentliga lekplatser och att detta kan bero på att bollplanen ofta tar upp mest plats. På skolgården tenderar flickorna att spendera mer tid närmast skolbyggnaden medan pojkarna verkar röra sig mer över hela skolgården (Mårtensson et al., 2011; Thorne, 1993). Flickor socialiserar i större utsträckning än pojkar (Mårtensson et al., 2011) medan pojkar ofta rör sig över stora ytor i större grupper (Thorne, 1993). Flickor har ofta en bästa kompis och de umgås i mindre grupper på mindre ytor (ibid). Löst material och avgränsande rum har särskilt stor betydelse för flickor (Mårtensson, 2004). Ofta finns det många likheter mellan pojkars och flickors lek men att det finns skillnader i själva utförandet av leken (Kylin, 2003). Det händer att pojkar och flickor har samma mål med en aktivitet, exempelvis göra en vägg eller dörr till en koja, men de använder olika sätt och medel för att nå målet, det händer också att de använder olika ord för att beskriva vad de har gjort (ibid).

Genusneutral lek

Flickor och pojkar leker fler samma slags lekar nu än förr i tiden, vilket mest beror på att flickor i större utsträckning har gått över och leker fler stereotypiska ”pojklekar” (Jones, 1999). Pojkar tycks fortfarande inte tillåtas gå över gränsen men det finns alltid undantag (ibid). Cykla, åka rullskridskor, sand och vattenlek och

klättra på höga föremål verkar vara sysselsättningar som är relativt genusneutrala (Karsten, 2003). Både pojkar och flickor tycker om att bygga kojor, men det finns skillnader i deras relation till kojor (Kylin, 2003). Det har visat sig att flickor ofta uppehåller sig inuti kojan, de tycker om att inreda, leka familj eller bara sitta och prata (Kylin, 2003). Pojkarna verkar ofta koncentrera sig mer på konstruktionen och själva byggandet av kojan (ibid).

Miljöer som främjar eller hämmar interaktioner mellan flickor och pojkar

Områden där det sker mest interaktioner mellan könen är de naturlika miljöerna men det förekommer också blandade grupper vid bollspel (Samborski, 2010) och vid springlek (Mårtensson et al., 2011). Formella skolgårdar med fasta lekredskap förstärker separation av könen vid lek (Samborski, 2010). Naturlika miljöer främjar interaktioner av både kön, ålder, etnicitet, personligheter och handikapp (ibid).

2.5 Skolgården som lekmiljö

Skolgården, en stor del av barns lek utomhus

Oavsett var barn leker på fritiden tillbringar de mycket tid på skolgården och för många barn är skolrasten den enda tiden på dagen då de faktiskt är utomhus (Samborski, 2010). Barn spenderar ca 40-50 timmar/veckan på dagis/skola/daghem/fritis m.m., vilket innebär att den utemiljö de har tillgång till där blir mycket viktig för deras utveckling (Herrington & Studtmann, 1998). Naturlika miljöer är numera alltmer sällsynta i många bostadsområden (Samborski, 2010). Detta kan möjligtvis vara mer påtagligt i andra länder än i just Sverige som är ett relativt glesbefolkat land. Många föräldrar har idag strikta arbetsscheman, vilket medför att de har begränsad tid att följa med sina barn ut (ibid). Samtidigt är många föräldrar idag rädda att släppa sina barn utan uppsikt (ibid). Dessa två faktorer tillsammans hindrar barnens frihet att upptäcka och utforska miljöer på egen hand. (ibid).

Samhällssyn på skolgården

Förr hade barn sina lekplatser nära vuxna, djur och natur, men numera skapar vi avskilda, säkra och tillrättalagda platser för barnen att leka och utvecklas på (Norén-Björn, 1977; Lindholm, 1995). Numera kanske det inte längre handlar lika mycket om vad barnen vill göra som vad de kan göra (Lindholm, 1995). Ansvar för ligger på oss vuxna att planera miljöer där barnen kan utvecklas (Norén-Björn, 1977). Norén-Björn (1977) menar att vi har lämnat barnen utanför samhället genom att skapa avskilda lekmiljöer. Detta kan bli problematiskt i framtiden då barnen växer upp och ska bli en del av vårt samhälle (ibid). Var utvecklingen kommer att leda i framtiden beror bland annat på inställning till barn, människosyn och framtidsvisioner (Lindholm, 1995). Faktorer som tidigare har påverkat gestaltningen av skolgården är; samhällets och skolans

organisation, den skolpolitiska debatten, synen på barnuppfostran och uppväxtmiljö, utvecklingen inom trädgårdskonst och arkitektur (ibid).

Skolgårdens gestaltning

Barn skapar relationer till platser och de beskriver dem utifrån funktioner, aktiviteter, lek, mening och känslor (Fjörtoft & Sageie, 2000; Kylin, 2003; Mistrén, 2008). Tidigare forskning har visat att det finns ett samband mellan barn, den fysiska miljön och den sociala miljön, där relationen mellan dessa faktorer skapar barnens tolkning av platsen (Mårtensson, 2004; Lindholm, 1995). Vad beträffar utformningen är det viktigt att se barnen som experter på de platser de använder (Kylin, 2003). Det kan alltså vara bra att fråga barnen eller titta på tidigare studier där man låtit barnen själva berätta vad de gillar och inte gillar.

Tidigare forskning har visat på flera viktiga punkter när det kommer till skolgårdens utformning. Lindholm (1995) anser att skolgårdarnas utformning ska visa att de vuxna tycker att barnen är viktiga. Det ska också finnas tillräckligt med plats för att barnen ska kunna hitta och forma sina egna platser (ibid). Skapandet och användandet av egna platser är en viktig del i barnets utveckling (Grahm et al., 1997). Barn har behov av platser där de kan testa sin fysiska och sociala förmåga, men de har också behov av tysta platser för eftertanke (Samborski, 2010). Norén-Björn (1977) menar att det viktigaste är att planera för upplevelserika miljöer med stora möjligheter till deltagande och uttryckande i leken. Omgivningen runt lekredskap har stor inverkan på användandet av platsen (Mårtensson, 2004). Lekplatser som är låsta till ett fåtal bestämda funktioner tenderar att tråka ut äldre barn fort (Mistrén, 2008).

Mindre barn verkar tycka om sandlådan och annan lekutrustning, medan äldre barn behöver större utmaningar som kan hittas bland annat i naturlika miljöer (Mistrén, 2008). Samborski (2010) menar däremot att naturelement verkar vara mer intressant för lågstadieelever medan mellanstadieelever vill ha fler bänkar och andra fysiska element för sociala situationer.

Vegetation på skolgården är viktigt och även en liten buske som kan användas som koja eller krypin verkar ha stor betydelse för barnen (Samborski, 2010). Det finns ett stort värde i platser där barn kan bygga kojor, då både själva byggandet av kojor och kojor som lekmiljö tränar de sociala kunskaperna (Kylin, 2003). Variation av topografin ökar variationen av olika typer av lekar (Fjortoft & Sageie, 2000).

I en tidigare studie har man sett att fler naturelement efterfrågas av barn som redan har tillgång till naturlika miljöer medan barn som saknar tillgång till naturlika miljöer efterfrågade fler fasta lekredskap (Samborski, 2010).

Skolgårdens storlek

Lindholm (1995) menar att det ska finnas flera olika stora platser och stor variation på skolgården, detta innebär att storleken på skolgården har betydelse för dess gestaltning. Flera kommuner har rekommendationer för hur stor friyta nya skolgårdar ska ha och med friyta menas hela skolgården exklusive byggnader, parkering, angöring och andra för barnen otillgängliga ytor (Lunds kommun, 2009). I Lund är rekommendationen ca 45m²/barn och i Malmö ca 30 m²/barn (Lunds kommun, 2009). Studier har visat att det i längden blir billigare att bygga skolgårdar med tillräckligt stor yta

eftersom det övergripande slitaget då minskar (Lunds kommun, 2009). Man kan också räkna med färre sjukdagar när barnen får mer plats eftersom smittorisken då minskar (Grahn et al., 1997). Färre sjukdagar kan även bero på att barnen också vistas i utemiljöer som sänker stressnivåerna (Grahn et al., 1997).

3. Metod och material

3.1 Platsanalys

Utifrån litteraturstudien har ett antal faktorer valts ut för att analysera olika platser på skolgårdarna. Jag har valt faktorer som jag tror kan ha betydelse eller påverkan på barns lek. Metoden platsanalyser är ett resultat av litteraturstudien och har anpassats för just denna studie och dess frågeställningar. Platsanalyserna utgick från följande faktorer:

- Karaktär*

Exempelvis naturlig, formell eller en blandning av flera olika typer.

- Rumslighet*

Öppet, slutet eller varierande rumslighet.

- Variation/dynamik*

Visar på platsens komplexitet. Finns det många olika material? Förändras platsen med olika årstider eller tid? Är platsen dynamisk? Grahn et al. (1997) menar att en enformig miljö troligtvis inte ger samma positiva utveckling hos barnet som en mer variationsrik miljö.

- Formbarhet*

Har barnen möjlighet att påverka platsen och omforma den? Till vilken grad är platsen formbar? Grus är exempelvis mer naturligt än asfalt, materialet går att flytta på och plantera i (Lindholm, 1995), sen beror formbarheten också på vad barnen får tillåtelse att göra eller inte göra. Grahn et al. (1997) menar att skapandet av egna platser är en viktig del i barnets utveckling.

- Funktionellt specificerad/ospecificerad plats*

Har platsen en tydlig funktion? Vad ska man göra här/Vad kan man göra här? Om platsen är funktionellt specificerad, finns det möjligheter till att göra något annat på platsen ändå? Lindholm (1995) menar att många naturlika miljöer är funktionellt ospecificerade, vilket innebär att de har möjlighet att bli precis vad som helst i barnens lek. Men det ska också tilläggas att öppna hårdgjorda ytor och naturlika miljöer som på ett sätt är varandras motsatser har emellertid gemensamt att de båda kan vara funktionellt ospecificerade miljöer och öppnar många möjligheter för påhittade lekar (ibid).

- Material*

Vilka är de mest dominerande materialen på platsen? Finns det tillgång till löst material? Tidigare forskning har visat på vikten av att det finns löst material i lekmiljöer (Nicholson, 1972; Kylin, 2003).

Platsanalyserna var främst till för att visa vilka slags lekmiljöer som fanns på gårdarna. Gårdarna delades upp i olika platser eller områden baserade på kartmaterial och observationer av barnens rörelse och lek. Ytterligare gjordes skisser på en del av platserna.

3.2 Intervjuer med pedagoger

För att snabbt komma in i arbetet gjorde jag semistrukturerade intervjuer (se bilaga s.73) med en pedagog från vardera skola. Jag frågade mestadels om praktiska saker som hur ofta barnen var ute och om de besökte närliggande grönområden. Pedagogernas egna reflektioner kring skillnader i lek mellan pojkar och flickor är intressant information men är inte en större del av detta arbete eftersom jag ville se med egna ögon hur barnen lekte på gården. Studien är också en jämförelse mellan skolgårdarna och pedagogerna har mest kunskap om sin egen skola men för att inleda undersökningen var det bra att få kontakt med pedagogerna och höra vad de hade för åsikter och vad de själva hade observerat. Det skedde också spontana intervjuer med andra pedagoger på rasterna och i lunchrummet.

3.3 Aktivitetskartor

Behavior mapping eller försvenskat aktivitetskartor är en metod för att objektivt observera relationen mellan den fysiska miljön och dess användare. Det är en metod för att mäta den faktiska användningen av en plats (Cosco et al., 2010; Moore & Cosco, 2010). Tidigare forskning har använt sig av metoden för att undersöka olika aktivitetsnivåer i olika barnmiljöer. Cosco et al. (2010) menar dock att metoden kan användas för att undersöka potentiella skillnader i barns användning av utomhusmiljöer med fokus på etnicitet eller andra sociala faktorer, exempelvis genus. Metoden kan också användas till att få ledtrådar kring vilka fysiska faktorer som främjar interaktionen mellan olika etniciteter eller, mer intressant för denna uppsats, interaktionen mellan flickor och pojkar. Jag ser därför metoden som högst relevant för mitt ämnesområde.

Metoden baserar sig på kart- eller planmaterial över området som ska undersökas. Forskaren eller undersökaren går runt hela området och prickar in alla barns position på kartan. En prick representerar ett barn och jag har gjort skillnad mellan pojkar och flickor med varierande färg och form på prickarna. Rundan upprepas sedan ett antal gånger på samma sätt och nya markeringar prickas ut på nya kartor eller planer. Tiden för att gå en runda bör ta ungefär samma tid varje gång för att få ett material som är inhämtat på samma villkor. Den tid det tar att gå en runda beror på områdets storlek och antal barn. (Cosco et al., 2010; Moore & Cosco, 2010)

Observationstillfället bör ske när området är välbesökt och för att undvika stora skillnader i väder bör observationerna ske så kort tid inpå varandra som möjligt. Platsbesöken på skolgårdarna ägde rum under september och början på oktober 2011.

Metoden är dock känslig för flera faktorer, ex. väder, utbildningsfilosofi, ålder på barnen, socioekonomisk status, speciella tillställningar m.m. Metoden kodar miljön mer än barnen som individer och vissa barn kan bli markerade på kartan flera gånger om de rör sig mycket. (Cosco et al., 2010; Moore & Cosco, 2010) Mårtensson (2004) menar att aktivitetskartor kan fungera som ett kompletterande underlag för vilka delar av gården som är betydelsefulla för barnens lek.

Storleken mellan de två utvalda skolgårdarna skiljer sig en del och därför tar det längre tid att gå en runda på Kungshögsskolan än på Västra Skolan. Totalt har sju stycken aktivitetskartor insamlats på Kungshögsskolan och nio stycken på Västra Skolan. Dessa har sedan lagts ihop till en sammanslagen aktivitetskarta för varje skola.

Mitt mål med denna metod var att få ett visuellt underlag till eventuella favoritplatser, vilka platser som eventuellt dominerades av pojkar eller flickor och på vilka platser som både flickor och pojkar lekte på. Dessutom var det intressant att se om det fanns tydliga skillnader mellan de olika skolorna.

3.4 Observationer och anteckningar

Eftersom aktivitetskartorna inte tar hänsyn till vilken typ av aktivitet barnen utför var det viktigt att komplettera med anteckningar. Olika platser på skolgårdarna observerades och aktiviteterna antecknades, t.ex. vad barnen lekte eller gjorde. Jag tog även anteckningar om vad barnen hade för roller i leken, hur många de var och vilka fysiska objekt, material eller platser de använde sig av i leken. Jag höll mig på ett tillräckligt avstånd för att inte påverka barnens lek i större utsträckning. Jag fokuserade mestadels på lek i grupp och inte så mycket på barn som lekte själva. Under observationstillfällena antecknades datum, tid, väder och andra relevanta förhållanden ner. Detta för att eventuella avvikande förhållanden kan påverka resultatet. Efter varje platsbesök renskrevs anteckningarna direkt för att inte viktiga detaljer skulle glömmas bort eller försvinna.

3.5 Val av skolgårdar

Kriterierna gällande valet av skolgårdar var att den ena skulle ha inslag av naturlig miljö och den andra gården skulle ha en formell gestaltning. Båda skolorna skulle vara låg- och mellanstadieskolor belägna i Malmö. Ålder på barn valdes på grund av att jag trodde att det var mer sannolikt att kunna se tydligare skillnader mellan pojkar och flickor i låg- och mellanstadiet än mellan pojkar och flickor i förskolan. Detta var mitt eget antagande som senare i arbetet skulle komma att ifrågasättas. Dessa var de viktigaste kriterierna.

Den första skolan, Kungshögsskolan, kom jag först i kontakt med när jag läste ett tidigare examensarbete inom landskapsarkitekturområdet skrivet av Karin Ingemansson (2011). Ingemansson (2011) hade gjort en jämförelsestudie kring utomhuspedagogik och använt sig av liknande kriterier för de olika skolgårdarna som jag tänkte använda. Kungshögsskolan passade kriterierna för en skolgård med inslag av naturlika miljöer. Den skola som Ingemansson (2011) hade använt som representant för en formell skolgård hade nyligen blivit ombyggd som en del av ett projekt som kallas gröna skolgårdar och kunde därför inte längre kvalificera sig lika bra som en formell skolgård, därför valde jag att titta på andra skolor.

För att hitta en formell låg och mellanstadieskolan sökte jag på Malmö stads hemsida och valde ut ett antal skolor som på Google Earth och Eniro såg ut att ha en formell utformning. Jag cyklade runt och tittade närmare på skolorna tills jag fann en skola jag tyckte passade, vilket blev Västra Skolan.

Skolgårdarna som valdes ut skilde sig på många punkter så som läge, storlek, variation av material, karaktärer, vegetationsmängd m.m.

Sammanfattning av kriterier för val av skolgårdar:

- Låg- och mellanstadieskola i Malmö
- En skola med inslag av naturlika miljöer
- En skola med en formell gestaltning

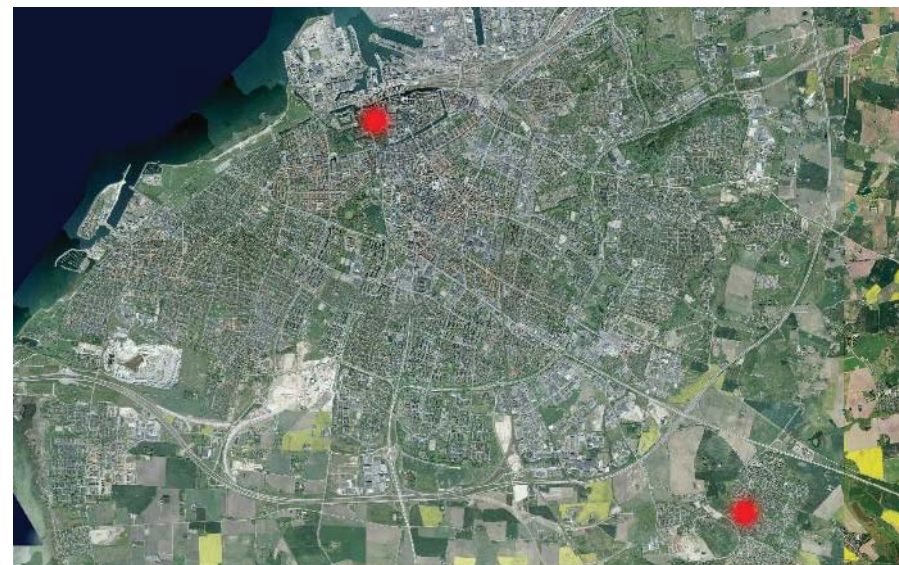

Fig 2. Karta över Malmö som visar Västra Skolan, centralt läge i norr, och Kungshögsskolan, i Oxie utanför Malmö.

Kungshögsskolan ligger ca 9 km utanför centrala Malmö, i Oxie. Skolgården har stor variation av material och har inslag av flera olika naturlika miljöer.

Västra Skolan ligger i centrala Malmö och har mycket nära till Slotts- och Kungsparken. Skolgården är formellt utformad och har övervägande hårdgjorda material. Skolgården saknar naturlika miljöer.

Eftersom studien genomfördes på hösten var det bråttom att ta kontakt med skolorna innan vädret hindrade utomhusstudierna. För att kontakta skolorna användes telefon och mejl, där mejl visade sig vara den bästa kommunikationen för båda parter. Tid för platsbesöken bestämdes också via mejl.

4. Undersökningen

4.1 Västra Skolan

Fig 4. Västra Skolan ligger centralt i Malmö med närhet till en större park.

4.1.1 Beskrivning Västra Skolan

Västra skolan är en låg och mellanstadieskola, årskurs 1-5, med ca 215 elever och ligger centralt i Malmö. Skolgården ligger i ett kvarter med flera äldre byggnader, gården är ca 1750 m². Skolgården har mestadels asfalt som markmaterial med undantag för en sandlåda.

Vegetationen består av ett antal upphöjda planteringslådor, en stor gammal lind, två medelstora körsbärsträd och två nyplanterade oxlar. Skolgården är mycket plan och har få höjdskillnader. Gården avgränsas av skolbyggnaden, plank och staket, samt en intilliggande byggnad som fått en scenografisk väggmålning som vetter mot skolgården. Asfalten har ett par markmålningar där barnen bl.a. kan leka bollekar. Sandlådan är placerad mitt på skolgården och har tre klätterställningar, en balansbro och en snurrande rund platta som barnen kallar för pannkakan. Längs med planket finns en grus/sandyta med stora stenbumlingar. Längst bort mot en intilliggande byggnad ligger en liten bollplan med två bandymål. Ett antal bänkar och bord står längs med skolbyggnadernas väggar.

Skolgårdens yta delat på antal elever ger en yta på ca 8m²/elev, vilket ligger under den rekommenderade friytan per elev (Lunds kommun, 2009). På lunchrasten är inte alla barnen ute samtidigt och då blir det mer än dubbelt så mycket plats per elev men friytan ligger då fortfarande under Malmös rekommenderade värde på ca 30 m²/elev (ibid).

4.1.2 Intervjuer med pedagoger från Västra Skolan

Intervjun ägde rum den 21 september 2011 med en av Västra Skolans pedagoger. Intervjun utgick ifrån ett antal förberedda frågor, men samtalet fick löpa fritt efter vad som kom på tal. Ett spontant intervju med en av rastvakterna har också antecknats. Detta är en sammanfattning av vad som kom fram i intervjuerna.

På Västra Skolan skiljer det sig en del mellan inomhus- och utomhuslek. Inne blir det mer stillasittande lek, så som pyssel men det händer ibland också att de leker rollekar. Västra Skolan har mycket nära till en av Malmös större parker och det tar de vara på genom att besöka parken en gång i veckan men då i mindre grupper. På skolan har alla barn rast två gånger varje dag och en ytterligare rast för de som går på fritids efter skolan. Barnen är alltid ute på rasterna med undantag från extremt väder. De har helt enkelt inte tillräckligt med plats inomhus för att barnen ska kunna ha rast där. På skolgården leker de bland annat kurragömma och under hökens vingar. De spelar kula på våren och fotboll året runt. Många lekar varierar med trender och årstider.

Tidigare har de haft temaveckor på skolan kring genusfrågor, med filmer och diskussioner, men pedagogen jag talat med anser att det snarare väcker frågor och problem som inte finns hos barnen, speciellt hos de yngre barnen. Pedagogen har också noterat att ofta har barnen en bästa kompis av samma kön, men att alla leker med alla på skolgården.

En av rastvakterna berättade att han såg stora problem med att skolgården var så liten, speciellt eftersom det inte finns några utbyggnadsmöjligheter på grund av det centrala läget med omgivande byggnader tätt inpå. Han berättade dock att de snart skulle göra om skolgården med bland annat konstgräs på bollplanen och planteringslådorna skulle göras i ordning.

4.1.3 Platsanalyser Västra Skolan

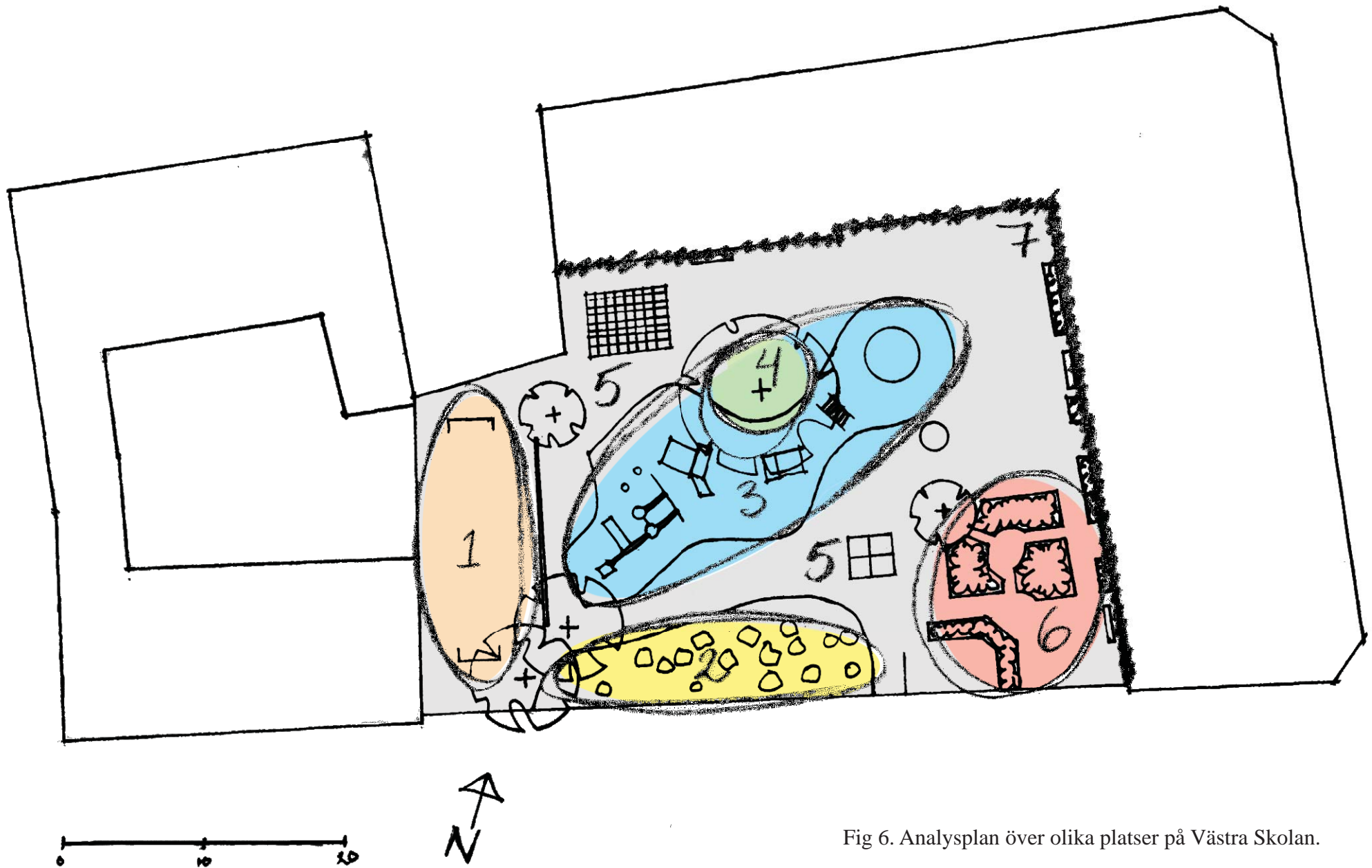

Fig 6. Analysplan över olika platser på Västra Skolan.

Indelningen av gården är gjord efter observationer av var barnen rör sig och vilka platser som verkar hålla ihop lekarna. Jag har också utgått från olika karaktärer, föremål och material när jag har delat in skolgården.

1. Bollplanen

Formell karaktär med hårdgjord markyta av asfalt, två bandymål och ett lägre avgränsande staket/räcke/plank mot resten av skolgården. Det är tydligt vad som är innanför och utanför planen, med en liten gråzon bakom målen. Platsen är funktionellt specificerad och används sällan till något annat än bollspel. Platsen är inte formbar och förändras inte märkvärt varken med tid eller med årstider.

2. Stenbumlingar

Markmaterialet består av sand och ovanpå ligger stora stenblock fritt utplacerade. Platsen avgränsas av två körsbärsträd mot bollplanen och av ett högt plank mot gatan, i övrigt är det en öppen plats utan tydlig funktion. Platsen är en av de mest formbara på gården eftersom sand är ett löst material. Å andra sidan verkar det inte vara populärt bland personalen att barnen sprider sanden över skolgården. Platsen bjuder på variation med tanke på väder. När det regnar blir sanden blöt och kladdig och det tillkommer nya sätt att använda den på.

3. Sandlådan

Sandlådan är placerad centralt på gården och är omgiven av asfalt. Ett antal olika lekredskap är utplacerade på ytan och generellt finns ingen rumskänsla på platsen, den har en mer öppen karaktär. Platsen är funktionellt specificerad och förändras lite med tiden. Regn kan ha inverkan på leken då sanden blir mer formbar.

4. Stora Linden

Den stora linden som står vid sidan om sandlådan har en högt belägen krona, alldeles för hög för att barnen ska kunna uppfatta den som rumsgivande tak. Några små bänkar är placerade runt trädets stam där barnen kan sitta. På hösten tappar trädet sina blad och bidrar till löst material på marken. Platsen har låg nivå av formbarhet och karaktären är formell.

5. Öppen asfaltyta

Asfalt är gårdens grundmaterial och gårdens rörelsemönster baseras på hur asfalten möter sandytorna. Den centrala sandytan skapar ett cirkulärt rörelsemönster på gården. Det hårda materialet uppmanar till högaktiva rörelselekar. Det finns också en del markmålningar. Med undantag från markmålningarna är ytan inte funktionellt specificerad och går ej att forma.

6. Upphöjda planteringar

De upphöjda planteringarna är av formell karaktär och planteringslådorna är placerade så att ett litet rum uppstår mellan dem. För tillfället väntade skolan på växter att plantera, men inom tid kommer vegetationen bjuda på årstidsvariationer och med tiden växer sig plantorna större.

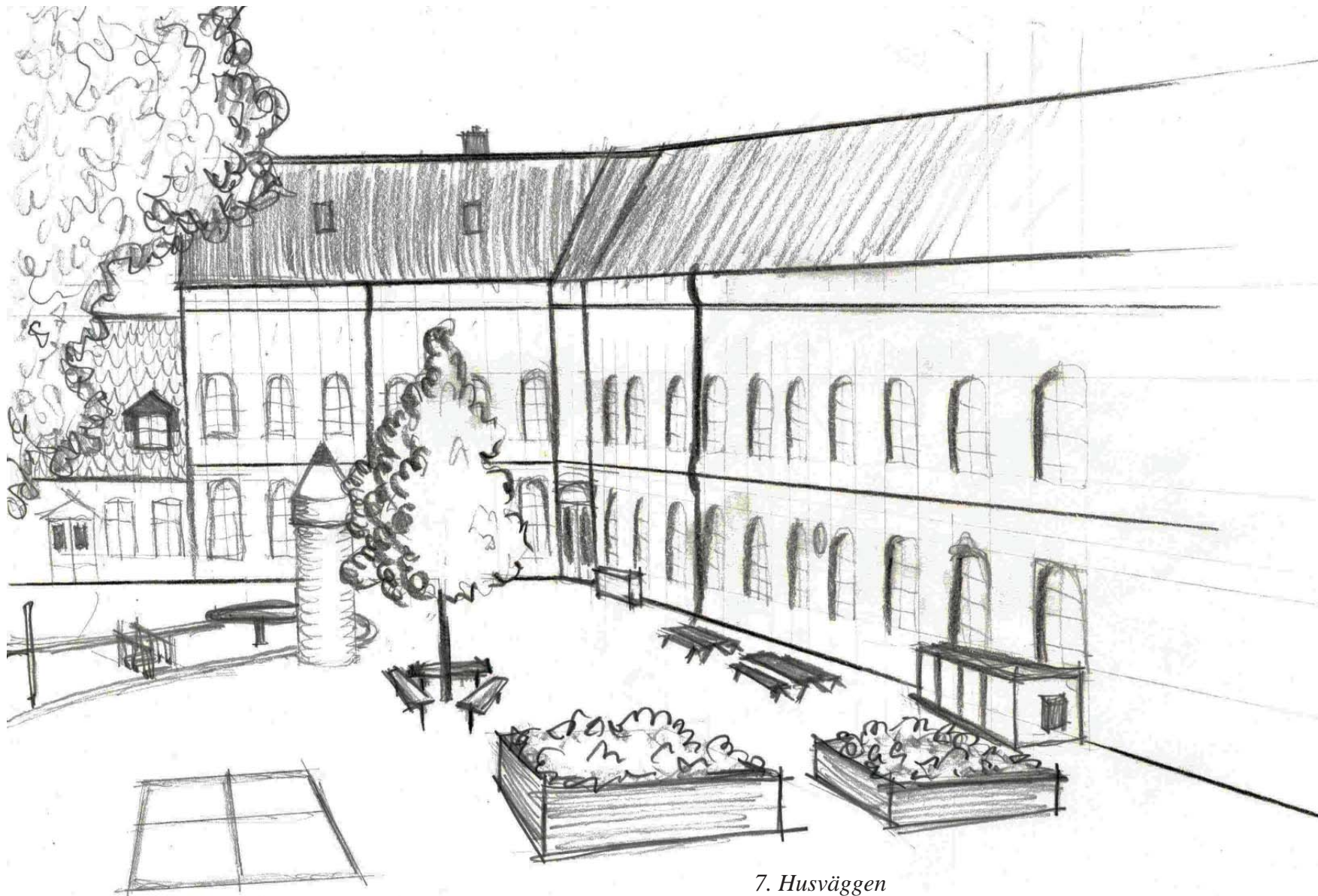

Fig 7. Skiss över Västra Skolans skolgård.

7. Husväggen

Husväggen är en kantzon av gården där de flesta sittplatser finns utplacerade. Här finns ingen större variation eller formbarhet. Bänkarna och borden visar på funktionen att här kan barnen sitta ner, prata och socialisera.

4.1.4 Aktivitetskartor Västra Skolan

- flickor
- pojkar

Fig 8. Aktivitetskarta på Västra Skolan.

Genom att markera på en karta var barnen befann sig på skolgården under rasten hoppades jag att jag skulle se antydning till skillnader mellan pojkars och flickors användning och rörelse på gården. Detta är en sammanslagning av nio aktivitetskartor gjorda under september och oktober.

Aktivitetskartan antyder att fler flickor håller sig närmare skolbyggnaden och att bollplanen har en majoritet av pojkar. I övrigt verkar flickorna och pojkarna använda i stort sett hela skolgården och många favoriserar lekutrustningen i sandlådan.

4.1.5 Observationer Västra Skolan

Som ett komplement till aktivitetskartorna togs observationsanteckningar för att få en uppfattning om vad barnen lekte, vilka fysiska element de lekte med och vilka de lekte med. Anteckningarna har delats upp efter olika platser på skolgården. Anteckningar togs vid två platsbesök på Västra Skolan.

Platsbesök 1

Datum och tid: 21/9 2011, kl.11.30–12.30.

Väder: ca 15 grader, molnigt och lite vind.

Rastens längd: 30 min per klass.

Närvarande pedagoger: 1 rastvakt.

Husväggen

Vid husväggen står en grupp flickor och hoppar hopprep. Två pojkar kommer och ”stör” genom att börja dra i hopprepet. Leken ändras och de leker dragkamp istället vilket innebär att några av de mindre flickorna hamnar utanför och ställer sig vid husväggen och pratar istället. Hopprepet verkar vara en favorit bland flickorna på skolgården, det är endast en pojke som är med och hoppar under hela rasten.

När jag först gjorde underlaget till aktivitetskartorna kom två flickor och satte sig ner och ville hjälpa till att pricka ut på kartan. En pojke kom också fram och började skrika att han ville bli markerad på kartan. Flickorna pratade lugnt i normal ljudnivå och ville hjälpa till medan pojken skrek och sprang fram och tillbaka från sandlådan till bänkarna vid husväggen där jag satt ner, allt för att få min uppmärksamhet.

Sandlådan

Ett balansredskap som de kallar för pannkakan står mitt i sandlådan. Två pojkar sitter uppe på pannkakan och pratar samtidigt som tre flickor står på pannkakan och leker en något vildare lek. Flera pojkgupper, med 3-5 pojkar i varje grupp, ligger i sandlådan och brottas. Några pojkar gör kullerbyttor i sandlådan. Det är barn på alla klätterställningar och lekredskap som finns på gården, både flickor och pojkar deltar. Några pojkar försöker få upp farten på pannkakan och skriker -spring så fort det går!

Alla barnen verkar springa och röra på sig lika mycket och det är mycket rörelse över hela skolgården. Det kan tänkas vara svårt att leka kurra gömma eller att få vara ensam på en liten skolgård men barnen hittar små vrår under och bredvid lekredskapen där de kan gömma sig. Helt ensamma blir de aldrig, oftast gömmer de sig i små grupper om två eller tre.

Bollplanen

Fyra killar spelar fotboll på bollplanen längst bort från skolbyggnaden. Det är nästan enbart killar på fotbollsplanen med undantag för en tjej som är med i ett par minuter. Det är relativt lugnt på bollplanen jämfört med resten av skolgården.

Stora Linden

Tre tjejer sitter och socialiserar under ett stort träd, en uppstammad lind, med bänkar utplacerade runt stammen. Bänkarna är populära att gömma sig under.

Asfaltytan

Fyra flickor hoppar rep medan en pojke står vid sidan om och tittar på. En rastvakt kommer fram och hjälper pojken in i leken. Många barn springer på asfalten runt sandlådan och skriker och tjoar.

Stenbumlingarna

Flickorna sitter i grupper om två på stenarna och bänkarna medan ett gäng pojkar och ett fåtal flickor har löptävlingar mellan stenarna.

Platsbesök 2

Datum och tid: 6/10 2011, kl.11.55–12.30.

Väder: Regn och vind, ca 12 grader.

Rastens längd: 30 min per klass.

Närvarande pedagoger: 1 rastvakt.

Husväggen/stenbumlingarna

Idag regnar det och regnet har skapat möjlighet till vattenlek på gården. En stor grupp med barn förflyttar vatten från en stupränna till sanden vid stenbumlingarna, där de har byggt en bäck eller fors. En lärare kommer senare förbi och berättar var de inte får slänga vatten. I leken förekommer mycket samarbete och engagemang mellan barnen. Regnet eller vattnet är ett nytt lekmaterial som inte liknar något annat existerande material på gården och det verkar vara mycket populärt bland både flickor och pojkar.

Asfaltytan

På asfaltytan förekommer många högaktiva lekar som uppstår och försvinner fortare än vad jag hinner anteckna. Leken ändras eller avbryts hela tiden, barn tillkommer och andra springer iväg.

Sandlådan

I den stora klätterställningen står tre pojkar uppe i tornet medan fyra flickor leker under tornet. En annan grupp med flickor tar skydd från regnet under taket på en mindre klätterställning, samtidigt går en pojke och en flicka lugnt över skolgården och pratar med varandra. Tre flickor snurrar varandra på ett lekredskap i sandlådan samtidigt som två pojkar utför samma aktivitet någon meter bort.

Två pojkar gör sten, sax eller påse, om vem som ska åka nerför rutschkanan först. Nedanför står några andra barn och gör hinder för att kunna komma ner. En kille kastar upp sand när pojkarna där uppe vägrar att åka. Någon enstaka svordom flyger genom luften och fler barn börjar kasta upp sand i rutschkanan.

En pojke sitter ensam och gungar under klätterställningen. Fyra pojkar gömmer sig under pannkakan medan en flicka och två pojkar har dragkamp på ovansidan pannkakan.

Två flickor står och pratar med varandra på sandlådekanten, den ena verkar berätta en historia för den andra. Två andra flickor dansar i sandlådan medan ett ytterligare par flickor gör en klapppramsa-lek på kanten av sandlådan. Vid balansbron går en ensam flicka fram och tillbaka.

Stora Linden

Tre pojkar sitter vid det stora trädet och pratar. Mellan bänken och trädet har de hittat en plats där de kan få vara lite mer för sig själva.

4.1.6 Sammanfattning Västra Skolan

På asfalten är det mycket spring och rörelse medan barnen tenderar att stanna upp mer i sandlådan kring de olika lekredskapen. I observationerna visar barnen på ett behov av att skapa egna platser genom att hitta platser att gömma sig på där det egentligen inte går att gömma sig. Ett exempel på detta är några pojkar som sitter och gömmer sig under pannkakan medan det försiggår vilda lekar på ovansidan.

Barnen visade också en skapandelust den dagen det regnade, då de byggde en fors i sanden genom att förflytta regnvatten från en stupränna till en utgrävd sandsänka. Genom att finna nya sätt att leka och forma gården visade barnen på kreativitet och uppfinningsrikedom. Denna nya aktivitet som uppkom på grund av regnet främjade dessutom interaktion och samarbete mellan pojkar och flickor. Det förekommer emellertid alltid interaktioner mellan barnen på skolgården eftersom de alla måste samsas på en liten yta. Detta har både nackdelar och fördelar. Nackdelar kan vara att barnens lek störs av andra barn och i och med att lekarna hela tiden ändras eller störs kommer inte barnen in i något längre lekflöde. En annan nackdel kan vara att barnen inte får utrymme till lugnare lekar eller att vara ensamma. Fördelar kan vara att barnen lär sig att samsas om både plats och lekutrustning. En annan fördel skulle kunna vara att barnen tränar sina sociala kunskaper. Trots att flickor och pojkar generellt använde hela gården så observerades många enkönade grupper. Barnen delade upp sig så att flickorna lekte på en av klätterställningens våningar medan pojkarna lekte på en annan. Även fast de leker på samma plats betyder det inte att de leker med varandra. Vid en första anblick leker alla barnen tillsammans i ett stort sorl men börjar man närma sig de olika smågrupperna är det tydliga gränser mellan lekgrupperna. Det ska också sägas att steget

från en lek till en annan inte var stort och många barn hoppade runt och bytte lek och lekkamrater mycket ofta.

Barnen använde precis allting på skolgården, inklusive lyktstolpar och soptunnor som gick att klättra och sparka på. Majoriteten av materialen på skolgården var hårdgjorda och den vegetation som fanns var inte tillgänglig i leken. Eftersom naturlika miljöer saknades på skolgården fanns inga nämnvärda möjligheter för barnen att forma och förändra sin utemiljö. De stora träden var uppstammade och jag såg inga spår av fallna grenar eller annat material som barnen skulle kunna använda till lek. De upphöjda planteringslådorna hade vid observationstillfällena ännu inte satts i bruk. Generellt såg inte skolgården sliten ut utan gav ett städat intryck, en typisk traditionell formell skolgård.

Många av lekarna som observerats på skolgården är förankrade med platsen, lekutrustningen och markmaterialet de utspelas på. Till exempel ter det sig naturligt att barnen hoppar hopprep på asfalten, klättrar i klätterställningen och spelar fotboll på bollplanen.

4.2 Kungshögsskolan

Fig 9. Kungshögsskolan ligger utanför centrala Malmö, belägen mellan villaområden.

4.2.1 Beskrivning Kungshögsskolan

Kungshögsskolan har en skolgård med många olika rum i varierande storlek. Det finns många inslag av vegetation, de flesta är av formell karaktär men det finns även naturlika miljöer. Ungefär hälften av

skolgården utgörs av hårda material som asfalt, sand och grus. Det finns fasta lek-, balans- och motorikredskap. Det finns tre fristående skolbyggnader som delar gården grovt i tre mindre delar. Det finns gott om tillgängligt löst material på gården, mestadels i de naturlika miljöerna, i övrigt ser gården städad ut. Det finns gott om höjdskillnader och i stort sett sluttar hela gården ner mot huvudentrén. Det finns dessutom en högre kulle bredvid fotbollsplanerna där man har god utsikt över skolgården. Vissa delar av gården är svårare att bevaka än andra, men där finns det stängsel som avgränsar området. Skolan ligger i ett litet samhälle utanför centrala Malmö beläget mellan villaområden. På skolan går 340 elever och skolgården är ca 15000m² vilket utgör ungefär 44 m²/elev. Malmö har rekommendationer på ca 30m²/elev och Lund har rekommendationer på ca 45m²/elev (Lunds kommun, 2009).

4.2.2 Intervjuer med pedagoger från Kungshögsskolan

Intervjun tog plats den 15 september 2011 med en av Kungshögsskolans pedagoger. Intervjun utgick ifrån ett antal förberedda frågor men intervjueret fick löpa fritt efter vad som kom på tal. Ett spontant intervju med en av fritidspedagogerna har också antecknats. Detta är en sammanfattning av vad som kom fram i intervjuerna.

Skolgården hade nyligen renoverats och blev färdigställd i juni 2011. Det hade bland annat byggts till en rumslig plats, även kallad mellangården, med sittmöjligheter efter mellanstadieflickornas önsningar. Platsen används också av pojkarna som ibland har med sig leksaker hemifrån som de ställer upp på stenarna. Det finns många olika platser som passar olika aktiviteter på skolgården. Inomhus är leken mera styrd och handlar mycket om inläring, exempel på inomhusaktiviteter är rita eller pyssla m.m.

Alla barnen har två obligatoriska raster varje dag då de måste vara ute, med undantag från extremt väder. Många barn föredrar att vara ute på fritids, efter skoltid, då de får välja själva. På fritids har de också en 30 min frukostrast. Skolan utnyttjar flera närliggande grönområden och ibland även naturmarker som ligger längre bort.

Barnen har många favoritplatser och de använder hela skolgården, medan förskolan är begränsade till en mindre del av gården. På rasterna finns alltid rastvakter i form av pedagoger eller elevstödjare. Det finns mycket terräng på skolgården, vilket pedagogerna ser som positivt men det gör ibland att det blir svårare att övervaka hela gården.

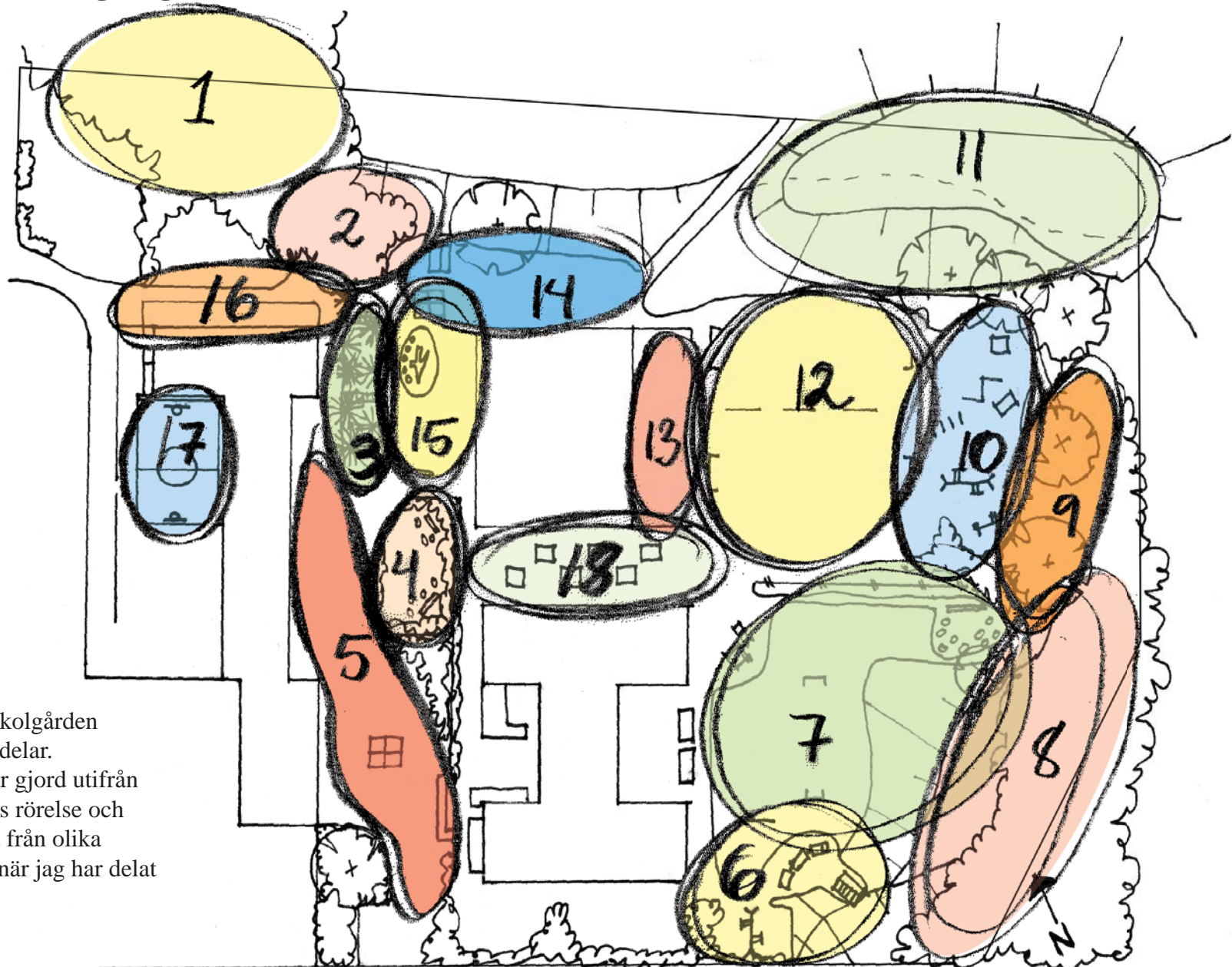
Barnen leker i blandade grupper på skolgården, bland annat har talldungen ofta blandade grupper med både flickor och pojkar. Det är dock en majoritet med pojkar på fotbollsplanen, men några flickor brukar nästan alltid också vara med. Bandy- och basketplanen brukar också domineras av pojkarna men pedagogen menar att det är mer leken som styr än vem som leker. Pedagogerna jobbar så ofta de kan med jämställdhet bland både barnen och personalen.

En av fritidspedagogerna berättade att klätterträden är populära inslag på gården. Dessa träd är markerade och barnen vet vilka träd de får klättra i. Fritidspedagogen sa också att det är vanligare att pojkarna spelar fotboll och att många flickor föredrar talldungen. Fritidspedagogen har observerat att flickorna ofta umgås i mindre grupper om två eller tre medan pojkarna ofta leker i större grupper.

Fig 10. Plan över Kungshögsskolans skolgård.

4.2.3 Platsanalyser Kungshögsskolan

För att börja analysera skolgården delades den in i mindre delar. Indelningen av gården är gjord utifrån observationer av barnens rörelse och lek. Jag har också utgått från olika karaktärer och material när jag har delat in skolgården.

Fig 11. Analysplan över olika platser på Kungshögsskolan.

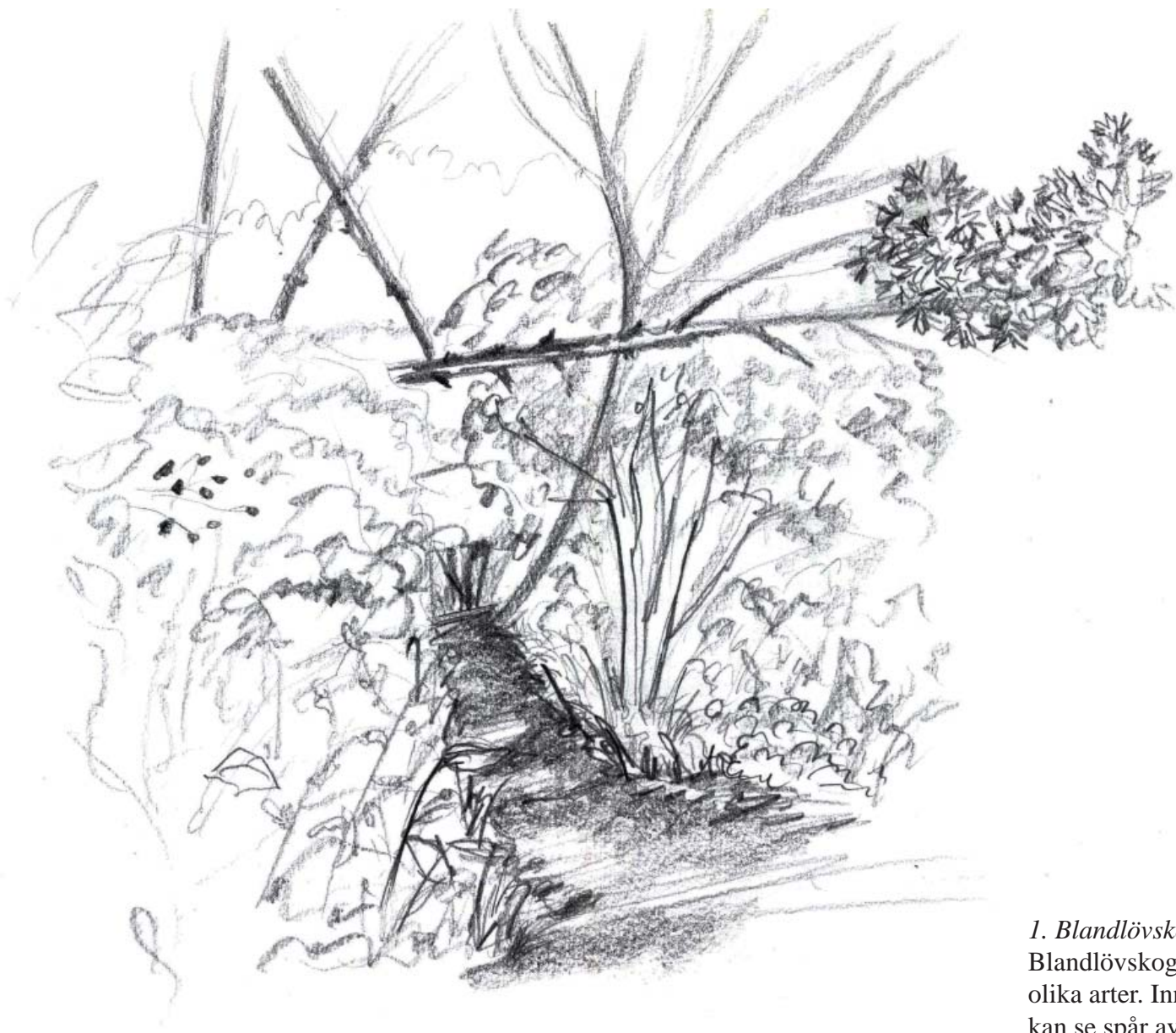

Fig 12. Skiss av blandlövs skogen på Kungshögsskolans skolgård.

1. Blandlövs skogen

Blandlövs skogen är av naturlig karaktär med flera växtskikt och flera olika arter. Inne i skogen finns upptrampade stigar och små rum. Man kan se spår av kobjor och andra aktiviteter. Skogen är funktionellt ospecificerad och har en hög formbarhet. Platsen förändras mycket med årstider och med tiden, förmodligen eftersom platsen till störst del består av vegetation. Det finns också gott om löst material.

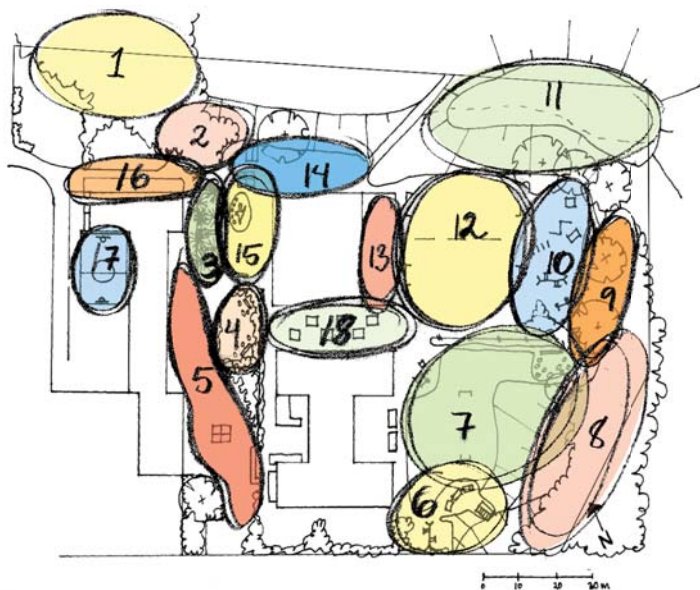

Fig 11. Analysplan över olika platser på Kungshögsskolan.

2. Tallskogen

Den lilla tallskogen har en naturlig karaktär, men endast busk- och trädskikt. De dominerande arterna är oxbär och tall. Dungen har inga tydliga rum, men flera upptrampade stigar med lågt tak. Platsen är funktionellt ospecificerad och har hög formbarhet. Platsen är föränderlig med tiden, men inte lika dramatiskt som den intelligande skogen.

Fig 13. Skiss av tallarna på Kungshögsskolans skolgård.

3. Tallarna

Tallarna har en mer öppen pelarsalskaraktär med stora stenbumlingar mellan. Tallarna står på en sluttning med jordgolv, avgränsat av en mur i nedre kant och kantsten i övre kant. Detta är också en funktionellt ospecificerad plats, men den har inte någon större formbarhet. Det är ingen stor variation av material, majoritet av platsen utgörs huvudsakligen av tallar, stenbumlingar och ett jordgolv. Tallar växer relativt långsamt och ger ingen större förändring med årtiderna, därför bjuder inte platsen på någon större dynamik.

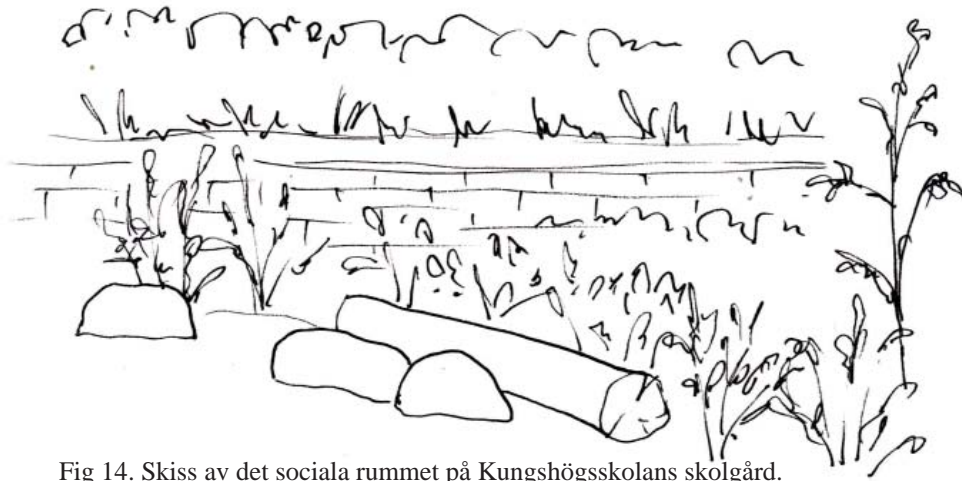

Fig 14. Skiss av det sociala rummet på Kungshögsskolans skolgård.

4. Socialt rum

Platsen är av formell karaktär med prydnadsplanteringar som ramar in. Det finns en tydlig rumskänsla med vegetation till väggar och stenar och stockar som möblemang, det saknas dock ett tak. Vegetationen är nyplanterad så det kan komma att finnas ett tak om fem till tio år. Just nu består vegetationen av mark, busk och lägre trädskikt. Den övervägande funktionen är att sitta och socialisera. Vegetationen är av en formell karaktär vilket ofta innebär att barnen inte får bryta grenar, springa eller leka där. Platsen har en låg formbarhet. Det är inte omöjligt att forma platsen, men platskaraktären inbjuder inte till detta.

5. Stora asfaltsytan

Detta är en stor avlång öppen yta med mestadels asfalt på marken. Platsen är formell, steril och allt annat än variationsrik. Den har dock ingen tydlig funktion med undantag från ett antal bänkar längs med husväggen och markmålningar för lek. Platsen är inte formbar och förändras inte med tiden.

6. Förskolans lekplats

Platsen har en typisk formell lekplatskaraktär med ett antal lekredskap, sand och gräs. Här är det tydligt vilka funktioner som finns och det finns få tillfällen till förändring. Att sanden är formbar är i stort sett det enda som gör att platsen förändras något.

7. Öppen gräsyta

Den stora gräsytan är uppdelad av en plan yta och en sluttande yta. Platsen bjuder på höjdskillnader och inslag av ett uteklassrum och en liten klätterställning med sand under. Här finns både specificerade och ospecificerade funktioner. Det finns en liten grad av formbarhet då sanden går att flytta och gräset går att gräva upp, men det är inte troligt att barnen får tillåtelse till detta. Platsen förändras lite beroende på både årstid och sett utifrån ett längre tidsperspektiv.

8. Skogsbrynet på kullen

Karaktären är naturlig och platsen är väldigt liten och sluten. Det finns många stigar och vegetationen består av mark, busk och trädskikt. Det dominerande buskskiktet består av hassel. Platsen är funktionellt ospecificerad och har en hög formbarhet. Här finns spår av kajor och annan lekaktivitet. Det finns även gott om löst material. Platsen förändras med både årstider och tid.

9. Kantvegetation vid balans och motorikbanan

Vegetationen fungerar som avgränsning, men har också några upptrampade stigar. Vegetationen består av mestadels träd med många olika arter så som hagtorn, körsbär och pil. Gräset har fått växa lite mer fritt till skillnad från flera andra gräsytor på skolgården. Karaktären för platsen ligger någonstans mittemellan naturlig och formell. Funktionen är både specificerad och ospecificerad.

Vegetationen fungerar som avgränsning eller vägg av ett lek område och har några bänkar utplacerade i kanten. Platsen kan dock användas som vilket bryn som helst och spår visar på att det används till lek. Platsen har viss formbarhet.

10. *Balans och motorikbanan*

Det är en öppen formell lekplatskaraktär med lekutrustning utplacerat i en stor avlång sandyta. Funktionen är tydlig och det finns en låg formbarhet. Platsen varierar inte mycket med vare sig årstider eller tid.

11. *Kullen*

Kullen är den högsta punkten på skolgården och härifrån har man god utblick över gården. Kullen består av klippt gräs med ett stort pilträd och ett antal stora hagtornsbuskar i nedre kanten. Här finns ingen tydlig funktion och det finns inte större möjligheter till att forma platsen till sin egen. Den stora pilen ger mest variation på platsen, men i övrigt är det liten variation.

12. *Fotbollsplanerna*

Planerna består av grusytor, fotbollsmål och ett antal bänkar som avgränsar de båda planerna. Det är liten variation, låg formbarhet och platsen är funktionellt specificerad. Karaktären är formell.

13. *Labyrinten*

Labyrinten är nyplanterad och därför finns inga spår av lek eller aktivitet. Karaktären är formell med klippta avenbokshäckar och barkstigar. Det är svårt att säga om platsen är funktionellt specificerad eller inte. Platsen kommer att tillföra variation med höstfärger och bladutspring på våren.

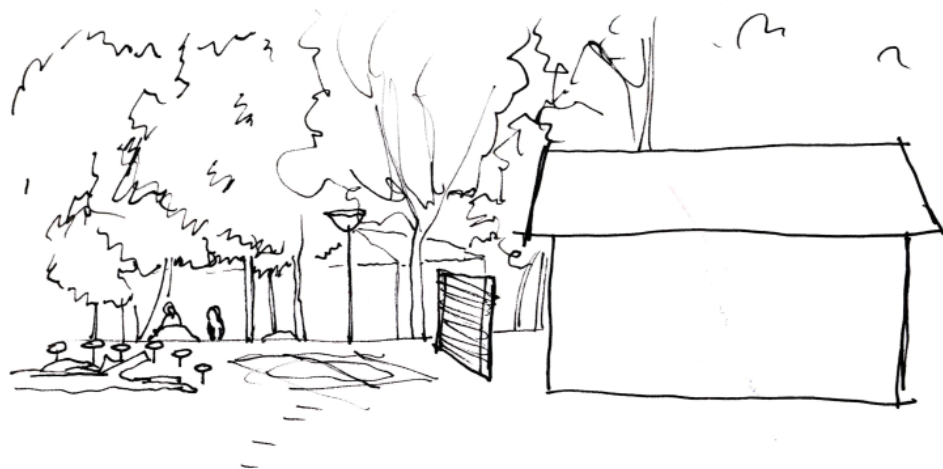

Fig 15. Skiss av asfalt och entréyta på Kungshögsskolans skolgård.

14. *Asfaltyta/entréyta baksidan*

Det är en formell yta med asfalt, bänkar och markmålningar. Den är både specificerad och ospecificerad och har låg formbarhet. Vid sidan om asfalten finns en gräsyta som binder samman kullen och tallskogen. Platsen bjuder inte på större variation.

15. *Asfaltyta/entréyta framsidan*

Runt hörnet fortsätter asfalten och där finns en liten sandlåda med en stock och några pallar. Det finns också bänkar och markmålningar på denna sida. Karaktären är formell och funktionen är både specificerad och ospecificerad. Platsen har också låg formbarhet och låg variation.

16. *Sluttande passage*

En mycket använd plats är passagen utanför skolbyggnaden mellan tallarna och bandyplanen. Här finns grus, gräs, asfalt och buskar. För att vara en så liten plats bjuder den på många olika sorters material, kanske just eftersom den är en passage mellan olika platser.

Karaktären är formell med tydliga gränser mellan materialen. Passagen sluttar kraftigt och har ingen klar funktion, mer än att vara en gångväg. Platsen är något formbar eftersom den ligger nära skogen där det finns löst material och angränsande vegetation att flytta, bryta m.m. Passagen i sig varierar sig inte så mycket, men den intilliggande skogen bjuder på variation.

17. bandy/basketplanen

Planen eller rinken har en formell karaktär med asfalt som markmaterial och en låg sarg gjord av trä. Det finns två inbyggda bandymål i sargen och två basketkorgar som hänger in över planen. Platsen har en tydlig funktion och är inte formbar. Här finns nästintill ingen variation.

18. Passage med upphöjda växtlådor

Ytan ligger som en korridor mellan två byggnader med ett antal växtlådor i en gräsremsa i mitten där barnen odlar olika växter. Platsen har en formell karaktär och förändras inte nämnvärt med vare sig årstider eller över tid.

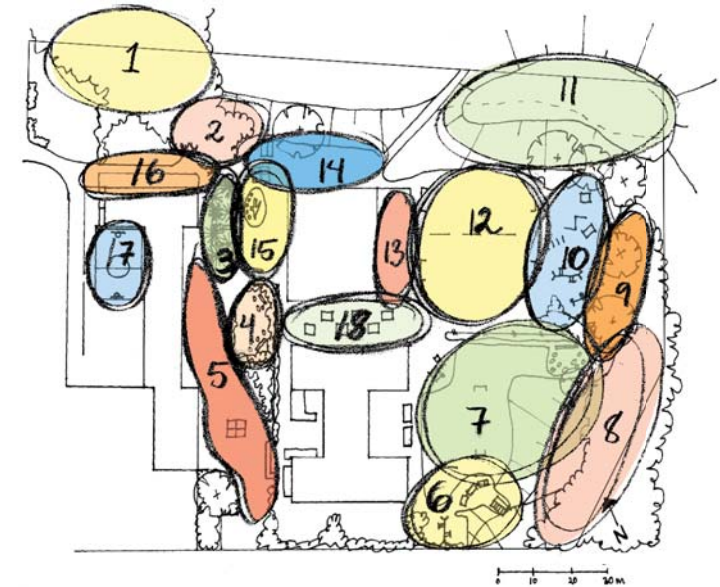
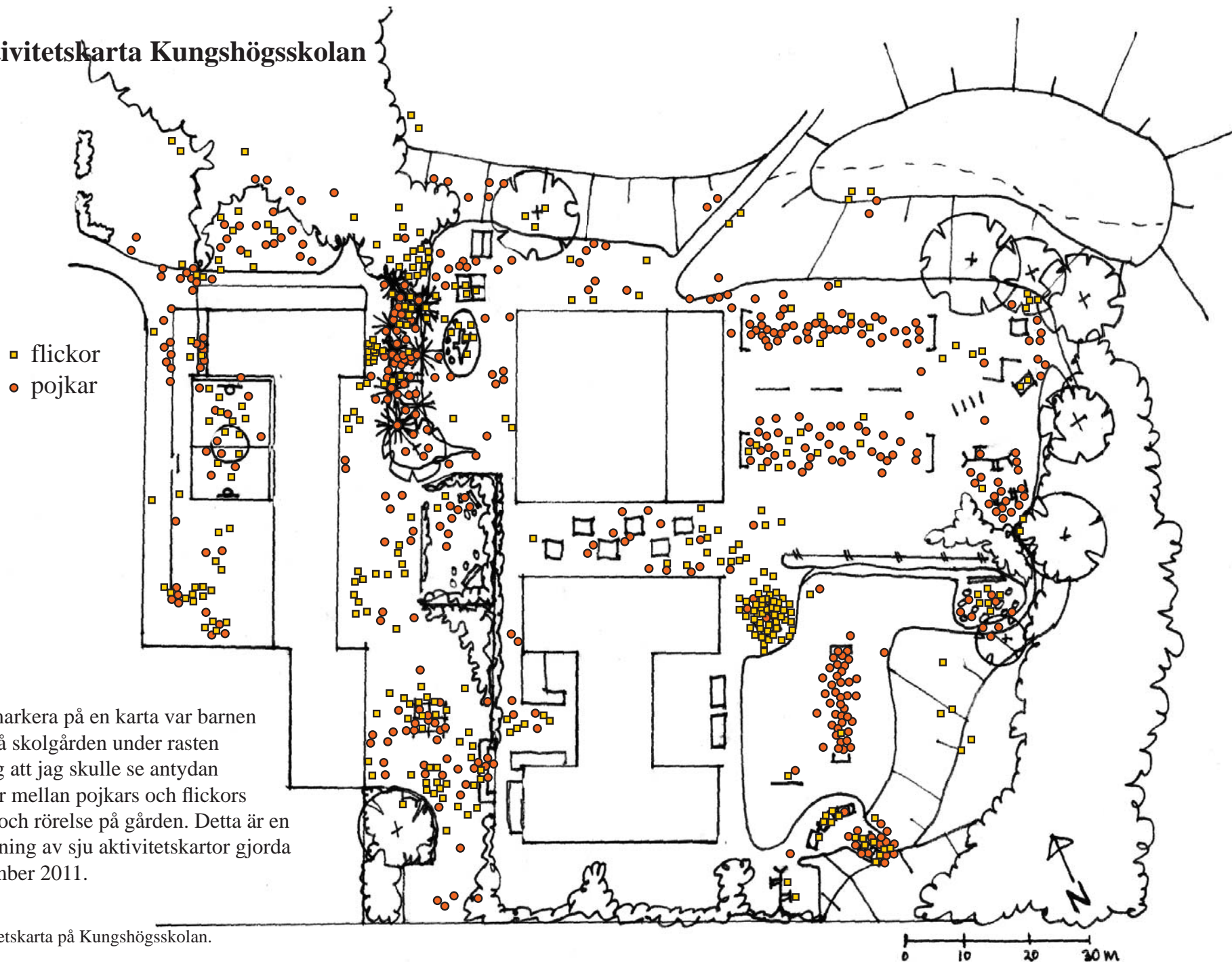

Fig 11. Analysplan över olika platser på Kungshögsskolan.

4.2.4 Aktivitetskarta Kungshögsskolan

Genom att markera på en karta var barnen befann sig på skolgården under rasten hoppades jag att jag skulle se antydning till skillnader mellan pojkars och flickors användning och rörelse på gården. Detta är en sammanslagning av sju aktivitetskartor gjorda under september 2011.

Fig 16. Aktivitetskarta på Kungshögsskolan.

Aktivitetsskarta visar att barnen leker på i stort sett hela skolgården. Man kan dock se grupperingar på förskolans område där bollplanen har en stor majoritet av pojkar och klätterställningen en tydlig majoritet av flickor. De två stora fotbollsplanerna utanför förskolans område har också en majoritet av pojkar men man kan även se flera flickor på planerna. Med undantag från förskolans område används hela skolgården av både flickor och pojkar. Kartan visar på många favoritplatser på gården men är något missvisande då det var svårt att observera de mest vegetationstäta områdena. På grund av dålig sikt in i den täta buskagen eller i skogsområdena har flera barn missats att prickas in på kartan. Mina övriga observationer så som ljud och spår efter aktivitet visar att även dessa platser är populära bland barnen.

Aktivitetsskarta är inte helt pålitlig eftersom samma barn kan komma med flera gånger. Till exempel om pojkarna skulle röra sig mer över gården än flickorna riskerar kartan att visa att det finns fler pojkar än flickor på gården, vilket inte ger en sann bild.

Fig 17. Plan över Kungshögsskolan med förskolans område inringat.

4.2.5 Observationer Kungshögsskolan

Som ett komplement till aktivitetskartorna togs observationsanteckningar för att få en uppfattning om vad barnen lekte, vilka fysiska element de lekte med och vilka de lekte med. Anteckningarna har delats upp efter olika platser på skolgården. Anteckningar togs vid två platsbesök i september.

Platsbesök 1

Datum och tid: 15/9 2011, kl.9.50–10.10 & 11.30–12.30.

Väder: ca 15 grader, full sol och mycket vind.

Rastens längd: 20+30 min per klass.

Stora asfaltytan

Tre flickor leker med en boll på den stora öppna asfaltytan. Två av flickorna ligger på varsin ”klippa” (murkant) och kastar till varandra medan den tredje flickan står i mitten och försöker ta bollen, sedan byts de av. De ger mycket ljud ifrån sig och förflyttar sig sedan till trappan där leken avbryts. En av flickorna går till en annan grupp där de leker massagesalong. Två av flickorna ligger på bänkarna medan de andra masserar, efter ett tag byter de plats med varandra. Bollen är med som massageredskap till ryggen och de använder sina jackor som kuddar, en pinne blir också ett massageredskap. En flicka hoppar in i en närliggande buske och gör fågelläten som senare förvandlas till hästläten.

Tre pojkar spelar boll på den stora asfaltytan, de använder fotbollar som basketbollar. Så småningom blir de alltfler och både pojkar och flickor ansluter sig till leken. De använder en asfalmålning där de kastar och studsar bollen. Leken är en lågaktiv lek med mycket väntan på att få vara med eftersom man hela tiden får köa innan man

kommer in i fyrkanten. Flickorna som är med hoppar och studsar på stället medan pojkarna står mer stilla. En pojke och en flicka börjar bråka i kön. Det är tydligt att pojken tycker att det är kul men det tycker inte flickan, som efter ett tag får nog och slår honom så att han börjar gråta. En annan flicka kommer fram och tröstar. En rastvakt kommer fram och frågar vad det är som har hänt. Leken fortsätter sedan men mycket lugnare.

Fotbollsplanen

Sju pojkar står och spelar fotboll. Det ena laget har en fast målvakt och det andra laget en flygande målvakt. Tre flickor ansluter sig, en av dem punktmarkerar en pojke, de andra flickorna spelar försvar. En flicka går iväg med pojken hon punktmarkerat tidigare. Pojkarna dribblar mer medan flickorna oftare springer sig fria och ropar på pass. En pojke försöker filma sig till en straff. En fritidspedagog avbryter sedan spelet för en idrottslektion som ska ta plats på grusplanen.

Lite senare spelar några pojkar fotboll igen. Tre äldre killar springer snabbt förbi och slår sig ner på en av bänkarna vid fotbollsplanen och tittar på när de yngre pojkarna spelar. De äldre killarna börjar efter ett tag också spela efter att de yngre pojkarna bett dem att vara med. De äldre killarna verkar ha hög status bland de yngre. Alla pojkar dribblar mycket och vill visa sina talanger. En av de yngre pojkarna på planen spottar lite coolt. En liten pojke kommer och frågar om han också får vara med. Han blir tillsagd att han kan vara med i andra laget.

Entréyta/Tallarna

Två flickor är ute och går, de hoppar fort in bland tallarna till en annan tjej som ser ut att gömma sig eller smyga på någon. Sedan går flickorna vidare till några andra barn inne i den tätare tallskogen, där de leker kurra gömma.

Entréyta

Två flickor sitter och pratar med varandra på en stock vid den ena entréytan. En av dem går en liten runda men kommer tillbaka och sätter sig på en pall. Den ena flickan börjar sjunga medan den andra går fram till en pojke och säger att han är kär i någon. Han börjar jaga flickorna ett kort tag sedan går flickorna och sätter sig igen. De pratar om kärlek och pojkar.

Platsbesök 2

Datum och tid: 28/9 2011, kl.11.30–12.30.

Väder: sol +12 grader, lite vind.

Rastens längd: 30 min per klass.

Stora asfaltytan

Det är många blandade grupper vid bollekar på stora asfaltytan. Två flickor och två pojkar spelar boll på asfaltsmålningen, leken innehåller regler som alla i gruppen verkar vara med på. Flera barn ställer sig i kö för att vara med. En av flickorna drar sig ur för att hon inte är med på de regler som de kör med. Nu är det bara en flicka och två pojkar kvar som spelar, det krävs egentligen minst fyra men de fortsätter leka ändå. En pojke tillkommer senare och de blir fulltaliga.

Några pojkar och flickor sitter på bänkarna, skilda men ändå tillsammans. Det finns en tydlig gräns mellan flickorna och pojkarna även fast de nästan sitter precis bredvid varandra och pratar med varandra. Flickorna håller ihop sin grupp och pojkarna håller ihop sin grupp genom att sitta nära varandra och vara vända mot den andra gruppen.

Fotbollsplanen/kullen

Bredvid fotbollsplanen, vid kullens bas, står tre pojkar och tre flickor. De busar med varandra och efter någon minut märks det tydligt att även fast alla barnen leker tillsammans är det en tydlig gräns mellan pojkarna och flickorna, de är som två olika lag som spelar mot varandra. De har olika roller i leken beroende på kön. Flickorna jagar pojkarna och tvärtom och tar varandra gisslan.

Tallarna

Två pojkar sitter och pratar på en sten under tallarna. Ytterligare en pojke kommer och de börjar leka en lek där en räknar till tio och sedan börjar jaga de andra, hoppandes på stenarna. Blandad lek i tallskogen/busket verkar vara populärt bland både tjejer och killar.

4.2.6 Sammanfattning Kungshögsskolan

Hela skolgården används av både flickorna och pojkarna. Aktivitetskartorna visar dock en stark uppdelning av kön på förskolans sida där de flesta pojkarna spelade fotboll och majoriteten av flickorna hängde i klätterställningen. Detta motsäger min utgångspunkt där jag utgått ifrån att skillnader mellan pojkars och flickors lek skulle vara större hos de äldre barnen.

Förskolebarnen är mer begränsade på skolgården och får hålla sig till deras område eftersom pedagogerna inte kan ha uppsikt över dem annars. Förskolan har tillgång till både naturlika miljöer och formella miljöer med fasta lekredskap. Förskolebarnen verkar använda hela deras område men tenderar att favorisera områdena närmast deras skolbyggnad, det vill säga gräsmattan med bollplan, klätterställningen och lekplatsytan med gungor m.m. Det ska också tilläggas att förskolans skogsområde uppe på höjden var mycket svår att observera men spår av lek, så som kojor m.m. visar på att denna plats också används av barnen.

För låg- och mellanstadieeleverna verkade förskolans område inte vara allt för intressant även fast de fick tillåtelse att nyttja det området också. I övrigt lekte de på hela gården och den enda platsen där jag observerade tendenser till majoritet av det ena könet var på fotbollsplanerna där oftast pojkarna spelade mest, men oftast fanns det också ett fåtal flickor med och spelade. På bandy- och basketplanen däremot var det en jämn fördelning av flickor och pojkar vid alla mina besök. Dock nämndes i en intervju med en av pedagogerna att det fanns dagar då det var en majoritet av pojkar på bandy/basketplanen.

På låg- och mellanstadiet användes den fasta lekutrustningen i mindre utsträckning än på förskolan. Det ska också sägas att det inte fanns så mycket lekutrustning mer än på området bakom fotbollsplanerna och på just förskolans område. I övrigt så var det en stor spridning på barnen över hela skolgården. Den stora öppna asfaltytan var också populär där barnen ofta lekte regellekar med eller utan hjälp av asfaltmålningar. En av fritidspedagogerna hade noterat att pojkarna ofta lekte i större grupper medan flickorna ofta umgicks i grupper om två eller tre, vilket jag också såg tendenser till.

I platsanalyserna kan man se att skolgården har många platser med olika karaktär, funktion och möjlighet till variation. De olika platserna kan också kopplas till olika slags lekar. På den stora asfaltytan observerades många regellekar som ofta utgick från en boll och/eller en markmålning. Förutom markmålningarna är den stora asfaltytan en plats som inte har några bestämda funktioner. Platsen består främst av hårdgjort markmaterial vilket gör att det är lätt att springa och röra sig snabbt på ytan. Platsen är öppen, stor och omges av formella planteringar och en husvägg, denna yta ligger dessutom mitt på skolgården och knyter samman alla skolbyggnader. Oavsett i vilken byggnad barnen har sitt eget klassrum har de alla lika långt till denna plats. Att skolbyggnaderna ligger fristående på gården verkar också ha betydelse för hur barnen rör sig och var de väljer att leka.

4.3 Jämförelse mellan skolorna

Den fysiska miljön

Västra Skolan har en betydligt mindre skolgård än Kungshögsskolan, Västra Skolan har en skolgårdsyta på 1750m² och Kungshögsskolan har en skolgårdsyta på 15000m². Västra Skolan har ca 215 elever, i förskolan upp till femte klass, och Kungshögsskolan har ca 350 elever, i förskolan upp till sjätte klass. Västra Skolan har ca 8m² friyta per elev, med friyta menas den yta av skolgården som barnen har tillgång till exklusive skolbyggnader och parkeringar (Lunds kommun, 2009) och Kungshögsskolan har ungefär 44 m² friyta per elev. Jämfört med rekommendationer som nämnts tidigare, Malmös rekommendationer på ca 30m²/elev och Lunds rekommendationer på ca 45m²/elev (Lunds kommun, 2009), har Kungshögsskolan uppnått Malmös rekommendationer och ligger också mycket nära rekommendationerna i Lund. Kungshögsskolan har nästan 5 gånger större friyta per elev jämfört med Västra Skolan.

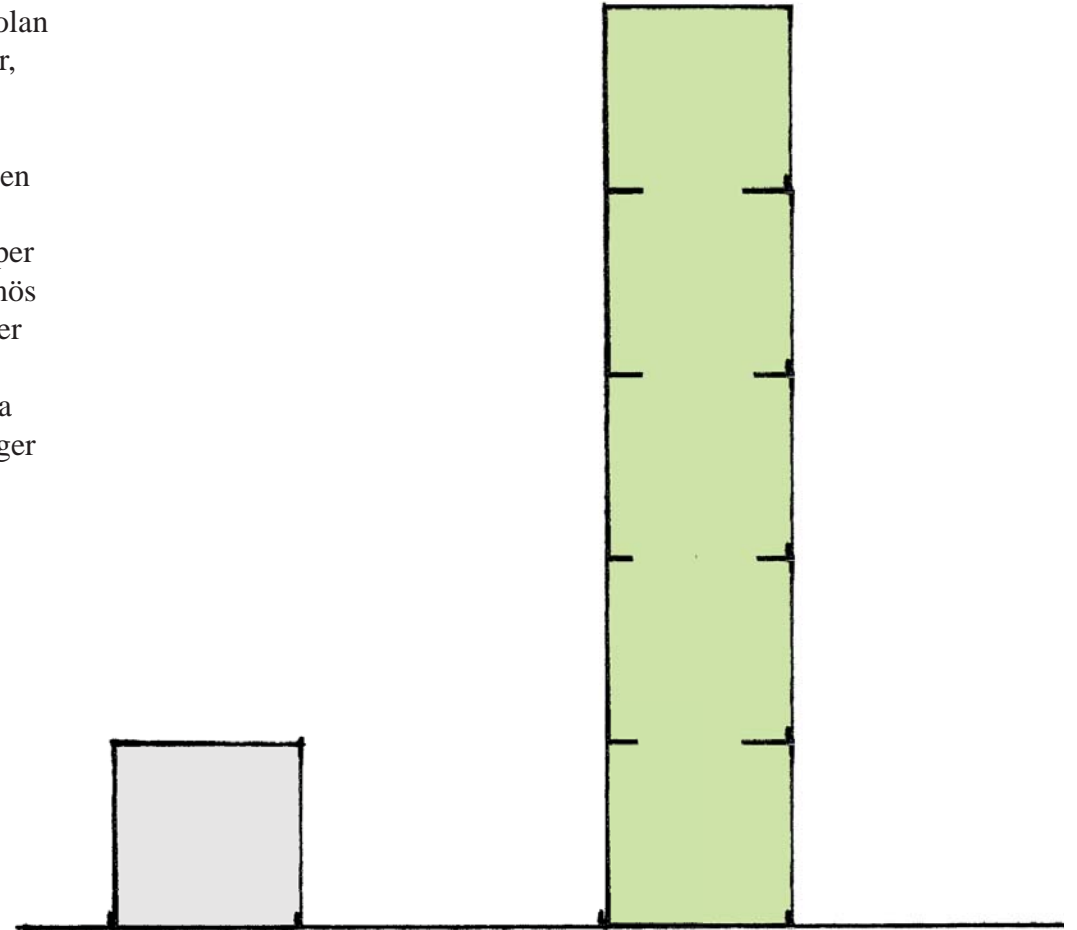

Fig 18. Kungshögsskolan har nästan fem gånger så stor friyta per elev jämfört med Västra Skolan.

Till hårdgjorda ytor hör alla ytor som saknar vegetation, det inkluderar grus och sandlådor. Till formella grönytor hör alla ytor som har vegetation som inte är naturlig, det inkluderar klippta häckar, uppstammade träd m.m. Det var svårt att mäta arealen av grönytor på Västra Skolan där en övervägande del av vegetationen var träd som stod på hårdgjord mark. Jag valde då att mäta ca halva kronstorleken utifrån planskissen över gården. Jag har också valt att ta med de fasta planteringslådorna som grönyta då de så småningom ska göras iordning, ej de planteringslådor som står mot skolväggen eftersom jag inte observerade dem på plats utan bara har sett dem på kartbilder.

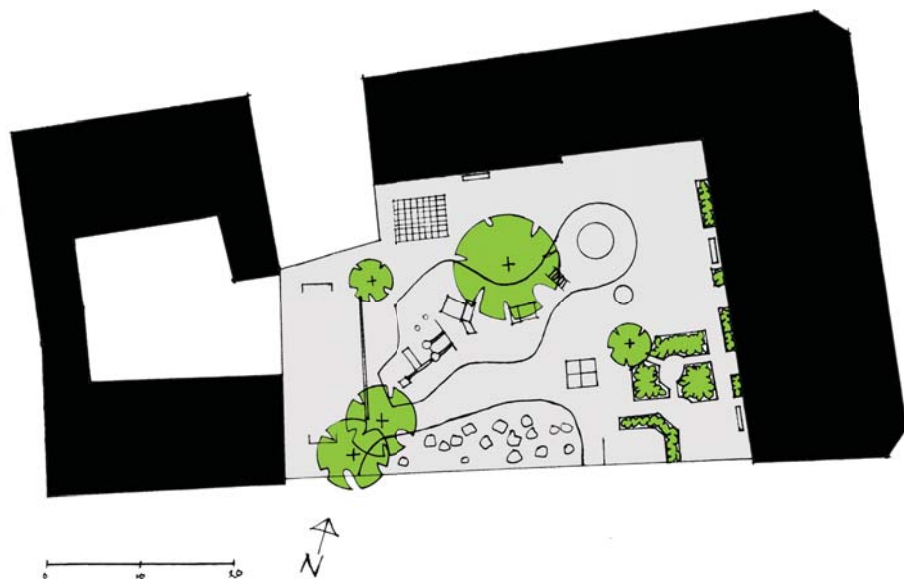

Fig 21. Plan över Västra Skolans ytfördelning.

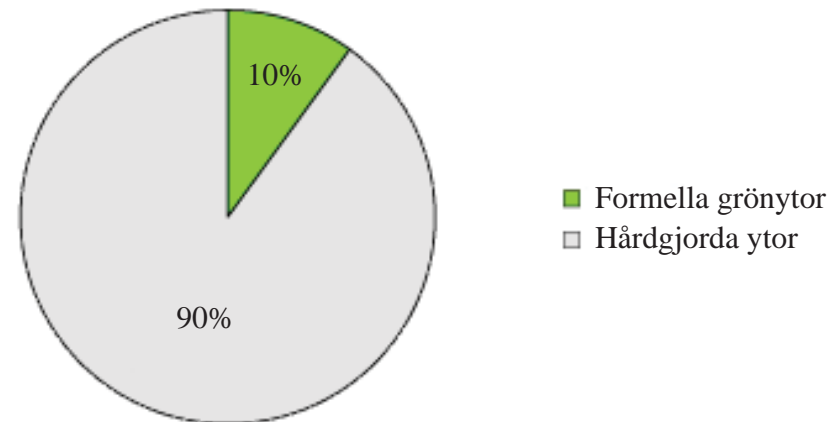

Fig 22. Cirkeldiagram över Västra Skolans ytfördelning.

Kungshögsskolan har inslag av naturlika miljöer medan Västra Skolan saknar dessa miljöer, men båda skolgårdarna har inslag av formella grönytor och hårdgjorda ytor. Jag har delat upp skolgårdsytorna i tre kategorier; naturlig miljö, formell grönyta och hårdgjord yta. Kungshögsskolan består av ca 20 % naturlika miljöer, 40 % formella grönytor och 40 % hårdgjorda ytor. Västra Skolan består av ca 10 % formella grönytor och 90 % hårdgjorda ytor.

Fig 19. Plan över Kungshögsskolans ytfördelning.

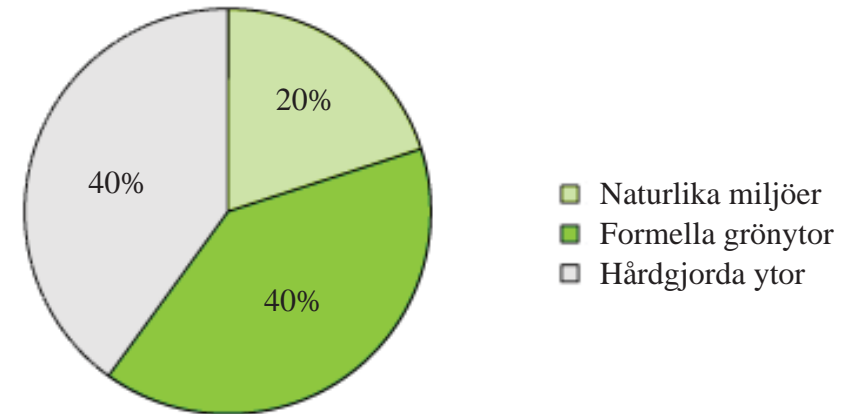

Fig 20. Cirkeldiagram över Kungshögsskolans ytfördelning.

Intervjuer

I intervjuerna kan man se många likheter mellan skolorna, främst kan man se likheter mellan pedagogerna och deras synsätt. Båda skolorna utnyttjar närliggande grönområden regelbundet och det är obligatoriskt att vara ute på rasterna. Båda skolorna har haft aktivt arbete med genusfrågor, Västra Skolan har dock haft mer arbete i samarbete med barnen kring genusfrågor.

Platsanalyserna

Kungshögsskolans utemiljö bjuder på fler varierande platser med olika material och funktioner, jämfört med Västra Skolan, vilket förmodligen är beroende av storleksskillnaderna mellan skolgårdarna. Det finns många funktionellt specificerade platser och få funktionellt ospecificerade platser på Västra Skolan. På Kungshögsskolan finns många fler funktionellt ospecificerade platser och det finns mycket mer löst material att leka med. Det finns väldigt små möjligheter för barnen på Västra Skolan till att omforma och skapa egna platser på sin skolgård. På Kungshögsskolan finns störst möjlighet till att omforma och skapa egna platser i de naturlika miljöerna. Årstidsvariationer gör sig mest tydliga på vegetation och eftersom Kungshögsskolan har mycket större grönområden än Västra Skolan blir därför årstidsvariationerna också mer påtagliga där.

Aktivitetskartorna

Generellt kan man se en större uppdelning mellan flickorna och pojkarna på Västra Skolan jämfört med Kungshögsskolan. Aktivitetskartorna över Västra Skolan visade att flickorna håller sig närmare skolbyggnaden i större utsträckning än pojkarna. Det var dessutom en stor majoritet av pojkar på bollplanen på Västra Skolan. På Kungshögsskolan visade aktivitetskartorna en relativt

jämn fördelning av flickor och pojkar på nästan hela skolgården, med undantag från fotbollsplanerna och förskolans område. Förskolans område på Kungshögsskolan visade dock den tydligaste uppdelningen mellan pojkar och flickor jämfört med både resten av Kungshögsskolans skolgård och hela Västra Skolans skolgård.

Observationer

Den största skillnaden i observationerna är tempot och aktivitetsnivån på skolgårdarna. På Västra Skolan är det mycket mer aktivitet på mindre yta medan Kungshögsskolan har fler utspridda aktiviteter på större ytor. Fler lugna lekar verkar ta plats på Kungshögsskolan och fler pojkar och flickor lekte med varandra på Kungshögsskolan, jämfört med Västra Skolan. Det fanns också flera större lekgrupper på Kungshögsskolan. Lekarna som observerades på Kungshögsskolan pågick under längre tid än lekarna på Västra Skolan som ofta stördes eller avbröts av andra barn som lekte i närheten.

Likheter och skillnader mellan flickors lek på Västra Skolan och flickors lek på Kungshögsskolan

På Västra Skolan observerades inga flickor på bollplanen under platsbesöken. På Kungshögsskolan observerades ett fåtal flickor på fotbollsplanerna och flera flickor på bandy/basketplanen vid båda platsbesöken. Förskoleflickorna på Kungshögsskolan höll sig dock helt borta från bollplanen under platsbesöken.

Likheter och skillnader mellan pojkars lek på Västra Skolan och pojkars lek på Kungshögsskolan

Pojkarna på båda skolorna verkade favorisera bollplanerna. Fler pojkar lekte med den fasta lekutrustningen på Västra Skolan, jämfört med Kungshögsskolan.

5. Diskussion, reflektion och slutsatser

Genom hela arbetet har många intressanta upptäckter framkommit i både litteraturen och i undersökningen. I diskussionen kommer dessa för mig nya upptäckter diskuteras vidare och därefter kommer förslag på hur man kan gå vidare med forskningen i framtiden. Till sist kommer en metodreflektion och även en kort beskrivning av vilka erfarenheter jag fått under arbetets gång och vad jag kan ta med mig ut i yrkeslivet.

5.1 Allmän diskussion

Aktivitetsnivåer

Tidigare forskning har visat att barn rör på sig lika mycket på skolgårdar med naturlika miljöer som på formella skolgårdar, men variationen av lågaktiva och högaktiva lekar skiljer sig mellan de olika gårdarna (Mårtensson et al., 2011). Detta har jag också observerat under platsbesöken. Barnen på Västra Skolan sprang mer och många av deras lekar var högaktiva medan barnen på Kungshögsskolan lekte mer varierat mellan lågaktiva och högaktiva lekar och också över större ytor. Hangaard Rasmussen (1993) talar om dynamiken mellan ordning och kaos som är varandras motpoler, men båda är alltid en större eller mindre del av leken. Jag kan hålla med om att det förmodligen finns ett värde i alla delar av leken, men jag undrar hur barnen påverkas genom att ha ett övergripande högt tempo under hela sin skoltid? Stress är ett vanligt fenomen för vår tid och Grahn et al. (1997) menar att stress dämpar barns utveckling, vilket inte borde vara något en skola eftersträvar. Forskning har emellertid visat att vistelser i naturlika miljöer sänker stressnivåer (ibid),

och en bidragande faktor till dessa sänkta stressnivåer kanske är att det tycks uppstå fler lågaktiva lekar i dessa miljöer.

På Västra Skolan fann jag det intressant att bollplanen som man generellt skulle förknippa med mycket liv och rörelse ligger längst bort från skolbyggnaden och blir därför den mest avskärmade platsen på skolgården och kanske också den tystaste. På den absolut motsatta sidan av skolgården, vid husväggen, där flickorna är majoritet är det alltid mycket liv eftersom barn hela tiden springer ut och in ur skolbyggnaden. Alltså har man placerat bollplanen som oftast förknippas med aktivitet i den delen av skolgården som har högst potential för att bli en lugn plats.

Könsroller och gränsöverskridanden

En viktig aspekt att tänka på är hur samhället värderar olika könsroller och vad det har för konsekvens för barnen och deras lek. Karsten (2003) menar att stereotypa egenskaper hos pojkar ses som mer positivt än stereotypa egenskaper hos flickor. Detta innebär att samhället uppmuntrar fler flickor att utmana könsrollerna jämfört med pojkar (ibid). Det innebär att flickor får lättare att leka vad de vill medan pojkar kan möta motstånd om de vill leka stereotypiska ”tjejlekar” (ibid). Om det är jämställdhet mellan flickor och pojkar vi vill uppnå krävs det att vi arbetar åt båda hållen eftersom jämställdhet innefattar lika villkor för alla. Det är intressant att de egenskaper som behövs för att flickor och pojkar ska leka gränsöverskridande lekar, att flickor och pojkar leker lekar som är stereotypiska för det motsatta könet, är samma egenskaper som tycks utvecklas genom att vistas i naturlika miljöer (Grahn et al, 1997; Kjellberg, 2010). Malmö Stad (2011) har också sett att vistelser i naturlika miljöer tenderar att jämna ut invanda könsmonster. Stordal (2009) menar dock att naturen också

kan vara en plats där genus skapas men att detta då sker i samband med sociala och kulturella sammanhang. Genus skapas då av människor och traditioner men utspelas i naturen, t.ex. vid jakt som bedöms som en maskulin aktivitet (Stordal, 2009). Det är alltså inte naturen i sig som skapar könsroller.

Det finns många variabler som påverkar barn och det är viktigt att påpeka att naturlika miljöer i sig tenderar att motverka genusuppdelning. Naturlika miljöer främjar dessutom interaktioner mellan olika åldrar, etniciteter, personligheter, handikapp och kön (Samborski, 2010). Min uppfattning om vår gemensamma framtidssträvan är att vi vill blanda och integrera så mycket som möjligt. Hur vi ställer oss till framtiden och vilka mål vi eftersträvar borde vara grunden för alla våra beslut.

Kreativitet

Tidigare forskning har visat på kopplingar mellan naturlika miljöer och barns kreativitet (Grahn et al., 1997), detta har jag också observerat i mina undersökningar. Naturlika miljöer ger många möjligheter till kreativitet då barnen själva måste hitta på vad de ska leka och hur de kan använda sig av miljön och det material som finns tillgängligt (Johansson & Softic, 2009).

Jag hävdar att många formella miljöer hämmar barns kreativitet då de ofta präglas av specifika funktioner som bestämmer vad barnen ska leka. En plats eller ett lekredskap med en bestämd funktion har en tendens att låsa leken till dessa förutbestämda aktiviteter, medan en funktionellt ospecificerad plats skapar möjligheter för nya påhittade lekar (Lindholm, 1995). Finns det tillgång till naturlika miljöer i närheten verkar det skapa fler möjligheter till nya lekar även i de formella miljöerna (ibid). Det ska också tilläggas att

formella miljöer också kan vara funktionellt ospecificerade, t.ex. den stora asfaltsytan på Kungshögskolan som var mycket populär bland barnen. Där fanns dock anslutande naturlika miljöer till asfaltsytan. De naturlika miljöerna ger förutsättningar för längre pågående lekar vilket man kan se spår av i form av exempelvis kojor, vilket kunde observeras på Kungshögskolan. På Västra Skolan noterade jag inga spår efter lek utan allt såg väldigt städut, som det ofta gör i formella miljöer.

Hur barnen leker på skolgården beror på flera olika faktorer. Jag tror att barn utvecklar sin kreativitet när de leker i miljöer som inte är funktionellt specificerade för att de då måste hitta på själva vad de ska leka.

Det var intressant att se att barnen på den formella skolgården visade på ökad kreativitet när ett nytt element, regn, kom till gården. Det kanske inte behövs så mycket för att trigga igång nya lekar men förmodligen behövs det en stor variation av element och variabler för att underhålla barns kreativitet under en hel uppväxt.

Gestaltningen

Det kanske inte handlar så mycket om naturlika miljöer jämfört med formella miljöer utan mer om att det ska finnas variation så att det finns något för alla och att det alltid finns något nytt att upptäcka. Variation kräver dock mer utrymme och i de flesta fall också fler naturlika miljöer då dessa miljöer i sig själva skapar variation. Levande material, så som vegetation, bidrar ofta med större variation än de hårdgjorda materialen som ofta är statiska medan de levande materialen är mer dynamiska genom årstidsväxlingar och tillväxt. Mer levande material innebär ofta också mer löst material att leka med.

Eftersom Kungshögskolan har nästan fem gånger mer friyta per elev jämfört med Västra Skolan är storleken på gårdarna av stor betydelse i denna studie. En större skolgård ger desto större möjligheter till variation av olika miljöer, material, funktioner och lek men behövs det verkligen mer utrymme utifrån ett genusperspektiv? Jag tror inte att storleken i sig kan främja genusneutral lek men det behövs tillräckligt med utrymme för att kunna skapa de miljöer som tenderar att främja genusneutral lek. Det verkar också vara viktigt för barnen att det finns tillräckligt med plats för att vara ensam eller för att kunna leka i mindre grupper ostört. Detta visade sig på Västra Skolan genom att barnen vid flera tillfällen gömde sig under bänkar och andra små utrymmen som egentligen låg väldigt centralt på gården.

Jag tror inte att svaret till vad det är i den fysiska miljön som eventuellt främjar genusneutral lek finns i några enstaka få faktorer, snarare är det en mängd olika faktorer som samspelar. Jag har dock funnit några faktorer som jag tror kan ha betydelse för om miljön främjar genusneutral lek, vilka presenteras här invid.

Faktorer i gestaltningen som kan gynna genusneutral lek:

Variation av karaktärer, material, rumslighet, och funktioner gör det möjligt för barnen att ständigt hitta på nya lekar och leka mer varierat. När barnen får fler lekar att välja mellan kanske de väljer efter egen vilja istället för att leka det de borde leka med tanke på vilket kön de har, exempelvis kanske en pojke tvekar inför att hoppa hopprep med flickorna när alla andra pojkar spelar fotboll.

Funktionellt ospecificerade miljöer verkar främja kreativitet och samarbete mellan barnen i leken eller i skapandet av nya lekar. Barnen blir heller inte låsta till fasta funktioner som kan vara förknippade med ett visst kön, t.ex. kan fotboll förknippas med pojkar och hopprep kan förknippas med flickor.

Formbarhet och möjlighet till att skapa egna platser verkar också främja kreativitet och samarbete. När flickor och pojkar samarbetar, exempelvis bygger kojor eller bäckar, tycks könsrollerna raderas och alla barnen leker på lika villkor.

Utrymme gör det möjligt för skolgårdarna att ha flera olika miljöer, både formella och naturlika. En större skolgård ger fler möjligheter till olika typer av lekar och aktiviteter. När det finns mer utrymme blir inte barnen lika uttittade när de väljer att leka lekar som är stereotypiska för det motsatta könet. Flickor och pojkar som inte leker med varandra på grund av att de riskerar att bli retade kanske vågar leka med varandra om det finns tillräckligt med utrymme att få leka ifred.

Varför var det störst uppdelning mellan pojkar och flickor på Kungshögsskolans förskoleområde?

Aktivitetskartan över Kungshögsskolan visar en tydlig uppdelning mellan pojkar och flickor på förskolans sida. Vad beror detta på? Det skulle kunna vara så att de yngre barnen inte vågar eller inte får gå längre ifrån skolbyggnaden utan uppsikt.

Malmö Stad (2011) menar att yngre barn kan behöva hjälp att lära sig nya lekar, ibland av en vuxen och ibland av en lekturstning med tydliga funktioner. Kanske är det så att förskolebarnens utveckling inte har kommit så långt att de i större utsträckning kan hitta på nya lekar själva? Det kan hända att de yngre barnen är mer beroende av de fasta lekturstningarna än vad de äldre barnen är. För att förskolebarnen ska komma på nya lekar kanske de behöver hjälp från pedagogerna och blir då tilldelade lekar efter vad de har för kön.

Förskolebarnen på Kungsgårdsskolan hade ett mindre område att röra sig på vilket kan ha haft betydelse för uppdelningen mellan olika aktiviteter. I och med att området var mindre hade de inte lika varierande aktiviteter att välja mellan och då valde de flesta pojkar att spela fotboll och de flesta flickorna lekte i klätterställningen.

Varför sågs flickor över hela Kungshögsskolans skolgård men på Västra skolan höll de sig närmast skolbyggnaden?

Detta skulle kunna bero på skolbyggnadernas utspridda positioner på Kungshögsskolan som skapar en annan rumslighet och en annan känsla över vad som är nära skolbyggnaderna och vad som är längre ifrån. Placeringen av bollplanen på västra skolan bidrar säkert till att fler pojkar rör sig längre bort från skolbyggnaden.

5.2 Metodreflektion

Genom att använda flera olika metoder anpassades studien till ämnet som ringades in utifrån de olika angreppssätten, metoderna. Att använda flera olika metoder har varit av stor vikt i denna studie och dess resultat.

Val av skolgårdar

Kungshögsskolan valdes ut som representant för en naturlig skolgård, men i själva verket var stora delar av skolgården formellt utformad. Det var samtidigt svårt att hitta en skolgård som endast bestod av naturliga miljöer. Västra Skolan valdes ut som representant för en formell skolgård, men denna gård var i förhållande till Kungshögsskolan väldigt liten. De stora storleksskillnaderna har förmodligen haft inverkan på resultatet. Eftersom studien tog plats på hösten fanns kort om tid att välja ut skolor. Jämförelsen mellan skolgårdarna hade varit lättare och tydligare om den största skillnaden mellan dem hade varit gestaltningen.

Intervjuer med pedagoger

Jag var lite skeptisk till vad jag skulle få ut av intervjuerna eftersom jag från början inte visste vad jag ville få reda på. Intervjuerna med pedagogerna handlade mestadels om vad de hade reflekterat över kring barnens lek, deras svar stämde till viss del med mina egna observationer på skolgårdarna. Pedagogerna gav liknande svar på båda skolorna men jag tror inte att de observerat barnens lek på samma sätt som jag har gjort. När jag har gått runt och tittat har jag först sett det som pedagogerna har berättat tidigare men när jag senare observerat enskilda lekar och analyserat lekarna och dess innehåll har jag då sett att det kanske inte alltid ter sig som det ser ut vid en första anblick. Exempelvis såg alla barnen på Västra Skolan ut att leka tillsammans men när jag antecknade vad de lekte såg jag att de ofta var uppdelade i flick- eller pojkgrupper.

Platsanalyser

Det hade varit enklare att utgå från en befintlig analysmetod istället för att sätta ihop en egen analysmetod. Utgångspunkterna för analyserna har stor mening med tanke på uppsatsämnet. De utvalda utgångspunkterna har växt fram genom, och är ett resultat av litteraturstudien. De är därför skraddarsydda för just detta arbete.

Aktivitetskartor

Jag trodde att jag skulle få ut mer av denna metod. Dels på grund av att den ena skolgården var så liten att det såg ut som att alla barnen lekte med varandra men i själva verket lekte de i mindre grupper bredvid varandra. Det går dock att se tendenser till uppdelning vid vissa delar av de båda gårdarna. Pojkarna hade majoritet på bollplanerna på båda skolgårdar, medan flickorna hade majoritet vid husväggen på Västra Skolan. Jag förväntade mig att kartorna skulle ge en tydligare bild av vilka delar av gårdarna som favoriserades av flickor respektive pojkar och på ett tydligare sätt, rent visuellt, till skillnad från observationsanteckningarna. Det kartorna emellertid visade var att förskolan på Kungshögsskolan hade en mycket större könsdelning av deras utemiljö än vad som visade sig från låg och mellanstadiet på samma skola.

Jag hämtade in material till aktivitetskartorna vid ca sju till nio olika tidpunkter under två platsbesök på vardera skolgård, ett större underlag skulle ha gett ett mera säkert resultat. Jag valde under arbetets gång att inte utöka mitt underlag eftersom jag inte tyckte att jag fick så mycket ut av det med tanke på hur mycket tid som gick åt till att göra aktivitetskartorna. I slutskedet gav ändock kartorna ett visuellt bakgrundsmaterial för diskussion och blev därför en viktig del av arbetet.

Observationer

Att observera lekarna gav inte bara information om hur barnen lekte på gården och om grupperna innehöll det ena eller båda könen. Det gav också information om hur grupperna var uppbyggda och vilka roller barnen intog i olika typer av lekar som utspelades i olika typer av miljöer.

På Västra Skolan var det betydligt svårare att observera barnens lek av flera orsaker. Eftersom skolgården var relativt liten hände det ofta att barnen störde eller påverkade varandras lek. Detta resulterade i att lekarna ofta blev kortvariga och förändrades ofta. Att skolgården var liten gjorde det också svårare för mig att observera utan att påverka barnens lek för att barnen ofta blev mer intresserade av vad jag gjorde än av deras egna lekar. Tidigare studier har stött på liknande problem vid observationsantecknande (Grahm et al., 1997).

5.3 Slutsatser

Det fanns både likheter och skillnader mellan flickors och pojkars lek på båda skolgårdarna. På den formella skolgården höll sig flickorna ofta nära skolbyggnaden medan pojkarna lekte över hela skolgården. Både pojkarna och flickorna på den formella skolgården var ljudliga och mycket aktiva ute på skolgården, dock sågs alltid några barn som försökte gömma sig eller komma undan det vilda livet.

Pojkarna på båda skolgårdarna hade majoritet på fotbollsplanerna. På skolgården med inslag av naturlika miljöer var uppdelningen tydligast på förskolans område, vilket motsäger min ursprungstanke om att det skulle vara en större uppdelning mellan pojkar och flickor i låg- och mellanstadiet jämfört med yngre barn.

Det fanns antydningar till att gestaltningen också påverkade om pojkar och flickor lekte tillsammans eller inte.

I mina observationer av barnens lek har jag sett många olika gruppindelningar i både storlek men också i gruppkompositioner. Simplifierat har jag observerat tre olika typer av gruppkompositioner på skolgårdarna:

Enkönade grupper: Gruppen består av enbart flickor eller pojkar.

Blandade grupper med tydliga könsroller: Gruppen består av både flickor och pojkar men de har fått olika roller beroende på om de är flickor eller pojkar. Ett exempel på detta är lekar där flickorna jagar pojkarna eller tvärtom. Även fast alla barnen leker tillsammans har de en tydlig uppdelning mellan könen.

Blandade grupper utan tydliga könsroller: I dessa lekar leker alla barnen tillsammans utan att de intar olika roller beroende på kön. Många av dessa grupper har observerats i eller i närhet av naturlika miljöer. Jag har också observerat dessa grupper vid regellekar där alla barnen agerar efter samma regler.

Det finns också grupper som faller in någonstans emellan dessa kategorier men för min del har denna uppdelning hjälpt mig att förenkla och förstå de olika leksituationerna som infunnit sig på skolgårdarna. Jag observerade fler blandade grupper utan tydliga könsroller på skolgården med naturlika miljöer.

Den största skillnaden mellan skolgårdarna är storleken, som har betydelse för flera saker. Storleken på skolgården verkar ha stor betydelse för hur länge en lek pågår, eftersom barnen ofta stör varandra när de leker för nära inpå varandra. Storleken på gården har också betydelse för om barnen har möjlighet att få vara ensamma. Vidare har en större skolgård fler möjligheter till att skapa en större variation av både platser och aktiviteter. Karsten (2003) menar att lekplatsen måste vara tillräckligt stor för att kunna erbjuda lek som passar både flickor och pojkar. Storleken är därför av betydelse för hur genusneutral skolgården är.

5.4 Fortsatta studier

Under arbetets gång har många intressanta infallsvinklar dykt upp som också hade varit intressanta att undersöka vidare.

En stor skillnad mellan de skolor jag har jämfört är storleken. Det hade varit intressant att undersöka vad storleken har för betydelse för barns lek och kanske också försöka få fram den optimala storleken för en skolgård, om en sådan existerar. Olika aspekter skulle kunna undersökas, så som slitage, skötsel, barns lek, säkerhet eller genus.

På Västra skolan besöker de en stor närliggande park en gång i veckan. Det hade varit intressant att se hur barnens lek eventuellt förändras när de kommer till en ny miljö. En intressant studie hade varit att jämföra hur barns lek eventuellt förändras mellan barnens formella skolgård och i naturlika miljöer på skolutflykter.

Eftersom denna studie tog plats under sensommaren/hösten hade det varit intressant att göra samma studie men vid en annan årstid för att se om det hade fått ett annorlunda resultat.

Ett ytterligare steg framåt hade varit att försöka gestalta en genusneutral skolgård. Hur skulle en sådan kunna se ut och vad innehåller den för olika material, funktioner och miljöer?

Jag hoppas att detta arbete kan väcka intresse och inspirera till fortsatta studier inom både landskapsarkitektur och inom andra gränsande ämnesområden.

5.5 Erfarenheter från arbetet och betydelse för min framtida yrkesroll

En av de svåraste delarna i arbetet har varit att upprätthålla balansen mellan de olika ämnesområdena som uppsatsen rör vid. Som landskapsarkitekt har det varit viktigt att behålla en grund i den fysiska miljöns gestaltning medan genus och barns lek fungerat mer som en fokusering och avgränsning av arbetet. Det har varit svårt att inte djupdyka i dessa för mig relativt nya ämnesområden.

Det har varit både tufft, inspirerande, svårt och roligt att skriva detta arbete. Jag tar med mig många nya kunskaper och insikter från studien och hoppas att jag kommer att kunna använda mig av dem i mitt framtida yrkesliv.

Figurförteckning

Samtliga illustrationer gjorda av författaren, Mikaela Nordenberg.

Omslagsbild: Skiss av blandlövsboden på Kungshögsskolans skolgård (Fig 12.) och Skiss över Västra Skolans skolgård (Fig 7.).

Fig 1. Förtydligande skiss av problemformulering.

Fig 2. Karta över Malmö som visar Västra Skolan, centralt läge i norr, och Kungshögsskolan, i Oxie utanför Malmö. Källa kartmaterial: www.eniro.se

Fig 3. Variation mellan öppna och slutna rum ger upphov till olika typer av lek.

Fig 4. Västra Skolan ligger centralt med närhet till en större park. Kartmaterial: www.eniro.se

Fig 5. Plan över Västra Skolans skolgård.

Fig 6. Analysplan över olika platser på Västra Skolan.

Fig 7. Skiss över Västra Skolans skolgård.

Fig 8. Aktivitetskarta på Västra Skolan.

Fig 9. Kungshögsskolan ligger utanför centrala Malmö belägen mellan villaområden. Kartmaterial: www.eniro.se

Fig 10. Plan över Kungshögsskolans skolgård.

Fig 11. Analysplan över olika platser på Kungshögsskolan.

Fig 12. Skiss av blandlövsboden på Kungshögsskolans skolgård.

Fig 13. Skiss av tallarna på Kungshögsskolans skolgård.

Fig 14. Skiss av det sociala rummet på Kungshögsskolans skolgård.

Fig 15. Skiss av asfalt och entréyta på Kungshögsskolans skolgård.

Fig 16. Aktivitetskarta på Kungshögsskolan.

Fig 17. Plan över Kungshögsskolan med förskolans område inringat.

Fig 18. Kungshögsskolan har nästan fem gånger så stor friyta per elev jämfört med Västra Skolan.

Fig 19. Plan över Västra Skolans ytfördelning.

Fig 20. Cirkeldiagram över Västra Skolans ytfördelning.

Fig 21. Plan över Kungshögsskolans ytfördelning.

Källförteckning

Andersson, P. (2009). *Naturligt =bra? Funderingar över ett värdeladdat begrepp*. I: Halldén, Gunilla (red.). *Naturen som symbol för den goda barndomen*. s.25-33. Stockholm: Carlsson.

Cobb, E. (1959). *Ecology of Imagination in Childhood*. Daedalus: Journal of the American Academy of Arts and Sciences. 88(3), s. 537-548.

Cosco, N G. et al. (2010). *Behavior mapping: A method for linking preschool physical activity and outdoor design*. Medicine & Science in Sports & Exercise. 42(3), s.513-519.

Fjörtoft, I. (2001). *The Natural Environment as a Playground for Children: The Impact of Outdoor Play Activities in Pre-Primary School Children*. Early Childhood Education Journal, 29(2), s.111-117.

Fjörtoft, I. & Sageie, J. (2000). *The Natural Environment as a Playground for Children: Landscape Description and Analysis of a Natural Landscape*. Landscape and Urban Planning, 48(1/2), s.83-97.

Grahn, P., Mårtensson, F., Lindblad, B., Nilsson, P. & Ekman, A. (1997): *“Ute på dagis”-Hur använder barn daghemsgården? Utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga*. Alnarp: Movium förlag.

Halldén, G. (2009). *Inledning*. I: Halldén, Gunilla (red.) *Naturen som symbol för den goda barndomen*. s. 8-24. Stockholm: Carlsson.

Hangaard Rasmussen, T. (1993). *Den vilda leken*. Lund: studentlitteratur.

Herrington, S. & Studtmann, K. (1998). *Landscape interventions: New directions for the design of children's outdoor play environments*. Landscape and Urban Planning, 42, s.191-205.

Ingemansson, K. (2011). *Gröna miljöer på skolgården – som plats för utomhuspedagogik*. (E-uppsats). Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Johansson, E. & Softic, J. (2009). *Barns lek utomhus -med naturmaterial i fokus: ett genusperspektiv på barns lek genom utevistelsen*. (C-uppsats). Högskolan Kristianstad.

Johansson, M. & Enö, M. (red.) Ideland, M., Bengtsson K., Gustafsson, J., Hultberg, K., Lindvall, B., Petrovic, S. (2011) *Genus och utomhuspedagogik*. FoU Malmö-utbildning.

Jones, O. (1999) *Tomboy Tales: The Rural, Gender and Childhood*. Gender, Place and Culture, 6 (2), s.117-136.

Karsten, L. (2003) *Children's Use of Public Space: The Gendered World of the Playground*. Childhood, 10(4), s. 457-73.

Kjellberg, P. (2010). *Flickor, pojkar och utelek på förskolegården: En observationsstudie ur ett genusteoretiskt perspektiv*. (Examensuppsats). Stockholm: Stockholms Universitet.

Kylin, M. (2003). *Children's Dens*. Children, Youth and Environments, 13(1).

Lindholm, G. (1995). *Skolgården: vuxnas bilder, barnets miljö*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Mistrén, A. (2008). *Utemiljöns påverkan på leken: en studie kring de platser barnen väljer bort*. (C-uppsats). Högskolan i Gävle.

Moore, R. C. & Cosco, N. G. (2010). *Using Behaviour Mapping to Investigate Healthy Outdoor Environments for Children and Families*. I: Ward Thompson, C., Aspinall, P. & Bell, S., (red.) *Innovative Approaches to Research Excellence in Landscape and Health*. s.33-72. New York: Routledge.

Mårtensson, F. (2004). *Landskapet i leken: en studie av utomhuslek på förskolegården*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Mårtensson, F., Jansson, M., Johansson, M., Raustorp, A., Kylin, M. & Boldermann, C. *The role of greenery for physical activity play at school grounds*. Children's Geography. (Forthcoming).

Nicholson, S. (1972) *The Theory of Loose Parts, An important principle for design methodology*. Studies in Design Education Craft & Technology, 4(2).

Norén-Björn, E. (1977), *Lek, lekplatser och lekredskap*. Helsingborg: Schmidts Boktryckeri AB.

Olwig, K. (1989). *The childhood deconstruction of nature*. Children Environments Quarterly. 6(1), s.19-25.

Samborski, S. (2010). *Biodiverse or Barren School Grounds: Their Effects on Children*. Children, Youth and Environments. 20(2), s.67-115.

Stordal, G. (2009) *Naturen i bygdegutters konstruksjon av maskuline identiteter*. I: Halldén, Gunilla (red.) *Naturen som symbol för den goda barndomen*. s.131-153. Stockholm: Carlsson.

Thorne, B. (1993). *Gender Play: Girls and Boys in School*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Özgüner, H. & Kendle, A.D. (2006). *Public attitudes towards naturalistic versus designed landscapes in the city of Sheffield (UK)*. Landscape and Urban Planning, 74(2), s.139-157.

Bilagor

Frågor till pedagoger

1. Har ni märkt av skillnader mellan lek ute och inne?
2. Hur ofta går barnen ut?
3. Hur mycket tid spenderar barnen utomhus varje dag?
4. Är det någon skillnad i hur länge de är ute beroende på årstider?
5. Utnyttjas närliggande grönområden? Och i så fall hur ofta?
6. Vad för slags lekar sker på skolgården? Pojkar/Flickor?
7. Har ni märkt av skillnader i lek mellan pojkar och flickor?
8. Hur mycket rör sig barnen över skolgården? Pojkar/Flickor?
9. Vilka delar av skolgården använder barnen mest? Pojkar/Flickor?
10. Har de mest omtyckta delarna på skolgården alltid varit populära eller skiftar barnens favoriter?

Platsbesök

Datum och tid:

Väder:

Rastens längd:

Närvarande rastvakter:

Observationer:

Olika typer av lekar:

Löst material:

Lekredskap:

Skisser över gården:

Information till alla föräldrar/vårdnadshavare

Jag heter Mikaela Nordenberg och går mitt sista år på landskapsarkitektprogrammet på SLU i Alnarp. Just nu skriver jag mitt examensarbete som handlar om barns utemiljöer. I mitt arbete kommer jag att göra en jämförelse mellan en formell skolgård och en naturlig skolgård för att se om barnens lek skiljer sig i de olika miljöerna. Jag kommer också att observera om det finns skillnader i sättet som pojkar och flickor leker på.

Er skola stämmer bra in på mina kriterier för en formell eller naturlig skolgård och **jag kommer därför att göra ett par observationer under v.38-v.40.**

Jag kommer endast att anteckna det jag ser och eventuellt göra några snabba skisser över gården. Jag försäkrar att inga foton kommer att tas på barnen och inga namn på vare sig barn eller pedagoger kommer att finnas med i uppsatsen.

Om ni har några frågor angående min observation så får ni gärna kontakta mig via mejl.

Med Vänliga Hälsningar
Mikaela Nordenberg

L06mino1@stud.slu.se